

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

Ime svedoka: Borisav JOVIĆ

Priprema za svedočenje održana: 12-17. novembra 2003.

Datum svedočenja: 18. novembar 2003.

Izvori izjave:

- a) *Poslednji dani SFRJ* (u daljem tekstu: Dnevnik), autor: Borisav JOVIĆ, 1995. (0302-2817-0302-3251).
- b) *Knjiga o Miloševiću* (u daljem tekstu: KOM), autor: Borisav JOVIĆ, 2001. (ET 0114-1494-0114-1692).
- c) Razgovor broj 1, održan 6-7. septembra 2002. u Beogradu: (T000-1282-T000-1282).
- d) Razgovor broj 2 održan 8-9. aprila 2003. u Beogradu: (T000-1418-T000-1418).
- e) Razgovor broj 3 održan 27. septembra 2003. u Beogradu: (V000-4753-V000-4753).
- f) Priprema za svedočenje

-
1. Rođen sam 19. oktobra 1928. u selu Nikšić (opština Batočina) u Srbiji. Studirao sam na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, diplomirao 1952. a doktorirao 1965. godine. Tokom karijere bio sam na različitim visokim državnim funkcijama, uglavnom iz oblasti društveno-ekonomskog razvoja. Bio sam ambasador SFRJ u Italiji u periodu od 1975. do 1979. Godine 1983. sam izabran za potpredsednika Skupštine Srbije.
 2. Dana 28. marta 1989. izabran sam za predstavnika Srbije u Predsedništvu SFRJ. Bio sam potpredsednik Predsedništva SFRJ (u daljem tekstu: PSFRJ) od 15. maja 1989. do 15. maja 1990. a potom predsednik Predsedništva SFRJ od 15. maja 1990. do 15. maja 1991. Bio sam predsednik Socijalističke partije Srbije (u daljem tekstu SPS) od 24. maja 1991. do 24. oktobra 1992, što je prethodno bio Slobodan Milošević (u daljem tekstu: Milošević) koji je formalno otišao s te funkcije (ali je nezvanično zadržao presudni uticaj u njoj) jer po Ustavu jer nije mogao istovremeno da bude predsednik SPS-a i predsednik Srbije. Kada se Milošević zvanično vratio na čelo stranke, postao sam potpredsednik SPS-a i ostao na toj funkciji do kraja novembra 1995. (razgovor broj 1, prvi deo, str. 22)
 3. Napisao sam sedam knjiga, među kojima su i *Poslednji dani SFRJ* (1995) (u daljem tekstu: Dnevnik) i *Knjiga o Miloševiću* (2001) (u daljem tekstu: KOM).
 4. Sve što sam napisao u svom Dnevniku ima autentičan karakter. Ili je upitanju lična zabeleška, koju sam vodio kad god je to bilo moguće, ili je zapisnik ili stenogram, ili je beleška na osnovu odgovarajuće dokumentarne informacije. Nije, dakle, ništa pisano "po sećanju", čak ni sa odlaganjem od nekoliko dana, niti je kasnije išta

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

dopisivano. Dnevnik pokriva skoro sve ključne događaje u radu Predsedništva SFRJ iz navedenog perioda u kojima sam lično učestvovao. U dnevnik, pak, nisu uključene beleške koje se ne odnose na Predsedništvo SFRJ, na primer, događaji vezani za SPS ili politička zbivanja u užoj Srbiji. (predgovor – Dnevnik, razgovor broj 1, prvi deo, str. 17-19)

5. U svom Dnevniku sam opisao više od stotinu svojih sastanaka ili razgovora sa Miloševićem iz perioda od 15. maja 1989. do 8. jula 1992. Mnogo sastanaka na kojima sam bio zajedno s Miloševićem bili su predstavnici JNA: Veljko Kadijević (dalje u tekstu Kadijević), Blagoje Adžić (dalje u tekstu: Adžić), Branko Kostić (dalje u tekstu: Kostić), kao član Predsedništva PSFRJ iz Crne Gore i Potpredsednik (u daljem tekstu: Kostić) i Momir Bulatović, Predsednik Republike Crne Gore (u daljnjem tekstu: Bulatović). Ovu grupu u svom Dnevniku nazivam "Šestoricom". Na tim sastancima razmatrani su politički i vojni problemi u vezi raspada SFRJ (radi njihovog usklađenog rešavanja u okviru nadležnosti organa u kojima prisutni rade). Šestorica nisu raspravljali o pitanjima iz nadležnosti Srbije. U vezi s tim Milošević se oslanjao na ljude iz organa Srbije kojima ja nisam pripadao. Kadijević je otišao sa funkcije 6. januara 1992. a Adžić 8. maja 1992. (Dnevnik – cela knjiga, razgovor broj 1, str. 32-34)
6. Nakon što je objavljen Dnevnik, Milošević me je smesta smenio. Nikad nije rekao da je knjiga bila povod (jer smo imali sporova i pre nego što je objavljena) ali mi je posredno rečeno da je knjiga, u stvari, bila "kap koja je prelila čašu". Prvo me je smenio s mesta potpredsednika SPS-a. Onda je tražio da dam ostavku na mesto poslanika. Odmah sam se složio, jer sam znao da, ako sam ne pristanem, on će srediti da se to sprovede. Tačnost ove knjige nikad nije dovođena u pitanje ni od Miloševića niti koga drugoga. Razgovor broj 1, prvi deo, str 17-19)
7. Što se tiče KOM, napisao sam je kao učesnik i svedok mnogih najznačajnijih događaja koji su opredelili tokove srpske istorije tokom devedesetih godina. Zasnovana je na mojim ličnim zapažanjima i dnevničkim beleškama koje sam pravio u vreme tih događaja. Ovaj period naše istorije obeležio je, bez ikakve sumnje, Slobodan Milošević. On je u svakom pogledu bio ključna ličnost, glavni junak ove srpske tragedije koju sam detaljno opisao u svojoj knjizi. Tokom tog perioda bio sam Miloševićev bliski saradnik, a kasnije sam postao njegov kritičar i oponent. Ova knjiga bi trebalo da doprinese rasvetljavanju njegove stvarne uloge u onome što nas je sve snašlo. Nadam se da će pomoći da se takva tragedija više nikada ne ponovi. (Uvodna napomena– KOM; razgovor broj 1, str. 21-22).
8. U potpunosti stojim iza onoga što je napisano u mojim knjigama. Verujem da, kada se radi o činjenicama, one predstavljaju važan i vredan istorijski resurs, a što se tiče mojih ličnih ocena i prosuđivanja, to svakako može biti ponovo preispitano. Za MKSJ knjige mogu biti važan oslonac ako se tekstovi koriste integralno i u kontekstu vremena i okolnosti u kojima su se događaji odvijali. (Razgovor broj 2 – traka broj 2, strana B, str. 2)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

9. Želim naglasiti da je moja izjava na osnovu Pravila 89(F) pripremljena od strane ureda Tužilaštva MKSJ. Personal tog ureda je izabrao poglavlja iz mojih knjiga i izvadke iz mojih izjava iz prethodnih intervjuua i o njima sa mnom raspravio tokom pripreme mog svedočenja. Mogu potvrditi da su sve činjenice zabilježene tačno. Međutim, ta izjava na osnovu Pravila 89(F) nije puni sažetak događaja opisanih u knjizi i stoga je samo dio dokaza koje ja mogu izvesti. Pretpostavljam da će gosp. Milošević, *amici* i sudije postaviti još pitanja da mi dozvole da govorim o poglavljima u mojim knjigama koje Tužilaštvo nije izabralo, da mi omogući da dam kompletnu sliku događaja. Moje knjige bi trebalo pročitati u celini.

- **Dokazni predmet:** *Poslednji dani SFRJ*, (1995)
- **Dokazni predmet:** *Knjiga o Miloševiću* (2001)

PRVI DEO:

10. Sa padom Berlinskog zida 1989. godine, širom sveta je došlo do raznovrsnih promena a Jugoslavija nije bila izuzetak. U razgovorima sa Miloševićem i Kadijevićem diskutovano je o tome kako izvršiti reformu Jugoslavije a da se očuvaju interesi srpskog naroda. Tada sam bio opsednut shvatanjem da srpski narod ima više interesa i potrebe za Jugoslavijom od nekih drugih jugoslovenskih naroda, zato što Srbi žive u skoro svim delovima Jugoslavije i što sam smatrao da bi u slučaju raspada Jugoslavije veliki deo srpskog življa morao ostati van granica Srbije, sem ako se silom ne bi izborio za drugačije rešenje. Bojao sam se genocida nad Srbima u slučaju da postanu nacionalne manjine, naročito u Hrvatskoj. Srpsko pitanje nije bilo lako rešiti. Postojao je objektivni rizik od građanskog rata za ponovnu podelu Jugoslavije. Na žalost, moja strahovanja su se u mnogome obistinila. (Dnevnik, 23. juni 1989.)
11. U razgovoru s Janezom Drnovšekom (predstavnikom Slovenije u PSFRJ) sam mu rekao da je za Republiku Srbiju, a posebno za srpski narod, pitanje opstanka Jugoslavije ključno. U pitanju izgradnje političkog sistema i Ustava Jugoslavije glavne razlike između Srbije i Slovenije bile su i ostale što Srbija smatra Jugoslaviju svojom državom koja treba da bude jaka i efikasna, što želi jačanje funkcija federacije u monetarnoj i poreskoj sferi radi jačanja i stabilnosti jedinstvenog jugoslavenskog tržišta, dok se Slovenci tome suprotstavljaju optužujući Srbiju za unitarizam. U stvari radi se o njihovom egoizmu – strahu od prevaljivanja poreskih tereta za zajedničke funkcije na razvijeniji deo zemlje. Oni hoće celo jugoslavensko tržište za sebe ali ne žele da u srazmeri s приходима finansiraju zajedničku državu. Kad se sve to sabere videće se lako da je sukob oko zajedničkih pitanja bio ne unitarizam i ravnopravnost, nego nacionalni egoizam i logična izgradnja jedinstvenog jugoslavenskog tržišta i efikasne savezne države onakve kakve su izgrađene u Evropi i kojima mi treba da konkurišemo na tržištu. (Dnevnik – 18. maj 1989.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

12. Dok sam bio na godišnjem odmoru u Kuparima (blizu Dubrovnika) sa Kadijevićem, Miloševićem i Bogdanom Trifunovićem (u daljem tekstu: Trifunović) (predsednik Centralnog komiteta (CK) Saveza komunista (SK) Srbije), nekoliko puta smo intimno razgovarali o budućnosti Jugoslavije. Kadijević je rekao da će braniti Jugoslaviju po svaku cenu, da ona mora biti efikasna savezna država, da prihvata tržišnu orijentaciju i osuđuje dogmatizam. Na osnovu toga sam zaključio da ima iste stavove kao srpsko rukovodstvo. Smatrao sam da takva politika svakako zbližava Srbiju s Armijom. Jasno mu je da Armija mora da drži distancu, da nastoji da sa svakom republikom bude jednako dobro, ali je i jasno da joj je Srbija najčvršća uzdanica. Milošević me je u jednom trenutku, kad smo bili sami, upozorio da budem oprezan u jednom pitanju: Kadijević će možda nastojati da me ubeđuje da Anti Markoviću (predsedniku Vlade SFRJ) dajemo malo više podrške. Savetovao me je da se pazim toga. (Dnevnik - 1-12. avgust 1989.)
13. Tokom razgovora sa Miloševićem, razmatrali smo mogućnost višepartijskog političkog sistema, jer smo bili svesni da se širom sveta odvijaju promene i da ćemo biti pod pritiskom međunarodne zajednice na tom polju. Rekao sam mu da je paradoksalno da je komunistička partija Srbije ta koja se plaši višepartijskog sistema, jer je ona jedina u Jugoslaviji koja u uslovima višepartijskog sistema ne bi izgubila vlast. Milošević se složio sa tom ocenom, ali me je upozorio da, ukoliko se pristane na višepartijski sistem, u Srbiji bi došlo do formiranja albanske partije. Njih je skoro dva miliona. Bilo kako da nazovu tu svoju partiju, oni bi preuzeli vlast u svojim sredinama i mi bismo izgubili Kosovo. Dakle, to je "državni razlog" koji nam ne dozvoljava da uvedemo višepartijski sistem u Srbiji. Što se tiče uže Srbije i Vojvodine, tu nam niko ništa ne bi mogao, bez obzira na više partija, zbog nacionalnog sastava. (Dnevnik - 13. oktobar 1989.)
14. Na sastanku kod Trifunovića pred Novu godinu, Sloba Milošević kaže da Srbija neće poštovati Zakon o ograničavanju ličnih dohodaka na novembarskom nivou, kako je to utvrđeno saveznim propisima u okviru programa stabilizacije. Jednostavno, Srbija taj zakon nije prihvatila i neće da ga poštuje! Svako preduzeće koje ima ostvareni dohodak može da vrši isplate u tom okviru, a Služba društvenog knjigovodstva mora odobriti isplate. Takođe, Srbija namerava da odmah iza Nove godine obustavi isporuku električne energije Hrvatskoj. Neće da joj isporučuje po blokiranoj ceni, a da cene njenih proizvoda budu slobodne. O ovim pitanjima se nismo dogovarali. Ne verujem da je bilo koji sastav rukovodstva o tome razgovarao. Pozvali bi i mene. Sličan slučaj kao kad je prekinuta saradnja sa Slovenijom. Nije dobro da zajedno snosimo odgovornost a o odlukama da se ne dogovaramo. Karakteristično je da se tako značajne stvari izreknu u trenucima kada se ne može ozbiljno reagovati niti raspravljati, a onda to služi kao pokriće da smo u toku ili čak saglasni. (Dnevnik - 31. decembar 1989.)
15. Dana 26. januara, nakon što su delegati Slovenije otišli sa Kongresa Saveza komunista, razgovarao sam sa Kadijevićem i složili smo se da se u Sloveniji i na

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

Kosovu mora pojačavati vojno prisustvo. Pribojavali smo se da će separatisti dobiti polet usled otvorene slovenačke podrške na XIV kongresu Saveza komunista. Složili smo se da su ključni zadaci Armije sledeći: ne dozvoliti raspad zemlje, ne dozvoliti ničije nasilno ili protivustavno otepljenje i bratoubilački rat, a to može u kritičnoj situaciji da spreči Armija, ako bude na to pripremljena i odgovarajuće raspoređena. Mora biti spremna na akciju u roku od nekoliko sati, na svim terenima. (Dnevnik – 26. januar 1990.)

16. Na Kosovu uporne demonstracije sa osnovnom parolom “Kosovo Republika”, tj. odcepljenje od Srbije. Blokirane su sve institucije i mnoge komunikacije. Milošević je taj dan održao sednicu Predsedništva Srbije. I on me je pozvao i molio da nađem Kadrijevića da tražim pomoć. Našao sam Adžića, načelnika Generalštaba. On kaže da je ukinuta odluka Predsedništva SFRJ o angažovanju vojske. Trebala bi im nova odluka. Javlja se i Kadrijević i ponavlja to isto. Ipak, dogovaraju se da angažuju pet helikoptera (da demonstriraju nad Prištinom), da ustupe avione da odmah prebace nove kontingente milicije na Kosovo i da im stvori prostor u kasarnama za smeštaj. (Dnevnik – 28. januar 1990.)
17. Nastavlja se spor oko toga šta uraditi u vezi s demonstracijama na Kosovu. Hrvatska i Slovenija odbijaju da pošalju svoj kontingent u saveznu miliciju, koja je dobila nalog da ide na Kosovo. Milošević traži da razgovaram sa Antom Markovićem da ne dozvoli takav tok stvari. Marković kaže da on nije ni pitan da se poveća taj policijski kontingent. Milošević i ja smo izolovani. Ne samo da se PSFRJ ne slaže da na Kosovu interveniše vojska, nego se ometa i upotreba milicije čiji je redovni zadatak održavanje reda. Predsedništva kao kolektivnog šefa države i vrhovnog komandanta nema, jer nije u stanju da donosi odluke za koje je po Ustavu odgovorno - o zaštiti ustavnog poretka i odbrani integriteta zemlje. (Dnevnik – 30. januar 1990.)
18. Noćas su do 2.30 č demonstrirali studenti u Beogradu, tražeći energično zaustavljanje haosa na Kosovu. Postavili su rok od 48. sati za rešavanje situacije, posle čega će nanovo izaći na ulice. Velika je mogućnost da im se masovno pridruže radnici i građani i da se to sve proširi na celu Republiku. Sastanak Predsedništva kod Drnovške. Pera Gračanin obaveštava o stanju na Kosovu. Predlaže da se razgovara sa Albancima – starijim šefovima porodica, da se pojača politički rad. Pitam ga direktno. “Pero, ti si savezni sekretar za unutrašnje poslove, zadužen si tačno za određene poslove, odgovori nam direktno: da li si u stanju da suzbijaš demonstracije koje su odlukom Predsedništva zabranjene i da obezbediš funkcionisanje javnog poretka?” “Za sada još jesam. Uspevamo, rasturamo ih, ali se oni opet organizuju.” Daljnji tok razgovora sadržan je u knjizi. (Dnevnik – 31. januar 1990.)
19. Kasnije tog dana, održan je sastanak Drnovške i Miloševića. I ja sam prisustvovao. Milošević je obavestio Drnovška o stanju na Kosovu i zvanično zahtevao upotrebu vojske. Ako se to odbije, moraće da objave građanima o posledicama takve odluke po Predsedništvo. Sami treba da razmislimo. Za Srbiju bi to bilo ravno izdaji; mi ne možemo ostaviti na milost i nemilost Albancima 200.000 Srba i Crnogoraca.

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

Branićemo se sami, ali, u tom slučaju, Jugoslavije više nema, ne našom krivicom. Drnovšek uzvraća da, ako upotrebimo vojsku, da će se na drugoj strani povući obrnuti potezi – Slovenija može doneti odluku o otcepljenju jer ne želi da živi u takvoj državi gde se primenjuju represalije nad narodom! (Dnevnik – 31. januar 1990.)

20. Dana 1. februara 1990. Kadijević i Adžić su me obavestili da su kosovski separatisti zauzeli neka mesta. Ponovo sam razgovarao s Kadijevićem. Počeo je da shvata da taktika malih koraka ne znači ništa. Rekao sam mu da nam je potrebno vojno “zauzimanje” teritorije, i da paralizujemo separatiste. Ne možemo dozvoliti da oni parališu državu. Kadijević se slaže. Dogovaramo se da se taj cilj mora ostvariti za tri do pet dana i da to može ostvariti samo vojska. (Dnevnik – 1. februar 1990.)
21. Nakon današnje sednice PSFRJ, Milošević i ostali su došli kod mene u kancelariju. Milošević kaže: “Biće rata, bogami.” “Nećemo dati, bogami”, uzvraćam ja. “Dosta smo mi ratovali i ginuli u dva svetska rata. Sada ćemo rat svakako da izbegnemo!” “Neće biti rata onakvog kakav bi oni hteli – dodaje Veljko – ali će biti onakav kakv mora, a to je da im ne dozvolimo da nas tuku.” (Dnevnik – 13. februar 1990.)
22. Milošević je oduvek nastojao da se približi i radnicima i inteligenciji. U tom smislu je saradivao i sa Ćosićem, tada najpoznatijim srpskim piscem, kojeg je kasnije predložio za predsednika Jugoslavije. Ćosić je u Jugoslaviji imao veliki ugled, ali nije imao svoju partiju, niti je za Predsednika Jugoslavije bio izabran direktno od građana. Milošević je želeo da Ćosić podrži našu politiku a naša partija njega, što je na kraju ispalo nemoguće. Ćosić je bio veoma kritičan prema onima koji ga drže na vlasti, a oni to nisu hteli da tolerišu. (Dnevnik – 25. mart 1990; razgovor broj 1, prvi deo, str. 38-40)
23. Tokom previranja koja su dovela do raspada Jugoslavije Ćosić je svesrdno podržavao našu politiku, naročito bitku za ustavne promene u Srbiji. Ćosićeva podrška nam je bila dragocena usled njegovog velikog ugleda u krugu književnika, umetnika, akademika i dr. (Dnevnik – 25. mart 1990.)
24. Već 26. marta 1990. na sednici koordinacionog komiteta (u čijem su sastavu bili svi čelni funkcioneri u Srbiji), kome sam prisustvovao, bilo je ocenjeno da je raspad Jugoslavije nezaustavljiv. Srbija će voditi iskrenu politiku opstanka federativne Jugoslavije, ali će se spremiti da živi i bez Jugoslavije. U eventualnom raspadu zemlje, Srbija računa na jedinstvo sa Crnom Gorom. Naš je cilj da izbegnemo krvoproliće, da uspostavimo granicu unutar koje se neće ratovati. Van te granice rat se neće moći izbeći, jer Bosna i Hercegovina neće moći da opstane kao država, a bitka oko teritorije bez krvi teško je zamisliva. Smatramo da je sukob gotovo izvestan jer Srbi u Hrvatskoj i BiH neće pristati na odvajanje od matične države i na pretvaranje u nacionalnu manjinu. Odlučeno je da Srbija odmah pristupi izradi novog ustava kojim će biti pokrivena nova samostalna srpska država, ako do raspada Jugoslavije dođe. (Dnevnik – 26. mart 1990.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

25. Danas je Kadijević na sednici Predsedništva referisao o stanju u zemlji. Ocenio je da je narušavanje ustavnog poretka masovno, da zemlji preta haos i građanski rat. Založio se da se dosledno osigura ustavni poredak primenom Ustava SFRJ i preduzimanjem mera prema svima koji se toga ne pridržavaju. Smatrao je da je dužnost PSFRJ da izbegne građanski rat. Kadijević je u pravu. Međutim, problem je bio u tome da po Ustavu iz 1974. nije moguće na "ustavni" način lako zaustaviti ove procese, pa je odstupanje republičkih od saveznog ustava "ustavno" a bilo bi "neustavno" preduzeti bilo šta što bi ih prisililo na ponašanja u skladu sa saveznim ustavom. Kroz nešto manje od mesec dana trebalo je da preuzmem položaj predsednika PSRFJ. Znao sam da se stanje do tada neće popraviti, i da bi, u stvari, moglo da se pogorša. Smatrao sam da treba dobro razmisliti kako bi bilo moguće načiniti neki zaokret. (Dnevnik – 3. april 1990.)
26. Kad sam izabran za predstavnika Srbije u Predsedništvu SFRJ (PSFRJ), zatražio sam da za godinu dana, dok ja budem predsednik PSFRJ, Srbija (to jest Milošević) javno ne napada Predsedništvo, kao i da ne očekuje od mene da se javno stavljam na stranu Srbije u sukobima s drugim republikama, jer moram da delujem smirujuće i da podstičem slogu i saradnju koliko je to moguće. Na to je Milošević rekao da se slaže, pod uslovom da ne zapadnem u greške koje su već ranije činili federalni funkcioneri iz Srbije, da pljujem na Srbiju iz federacije, radi nekog lažnog jugoslovenstva i jedinstva. Kazao sam mu da tako lud nisam, da ne brine. Tokom mandata neprestano sam se konsultovao sa Miloševićem. Kao i svi članovi Predsedništva SFRJ, bio sam dužan da saradujem sa svojom republikom, pre svega s njenim predsednikom. To je bilo regulisano Poslovníkom Predsedništva SFRJ kao metod rada. Milošević me na osnovu toga zamenjivao kad sam bio odsutan u Predsedništvu SFRJ. Moji stavovi su prirodno bili i stavovi moje republike, u suprotnom bio bih smenjen, kao što je to bio slučaj sa Šuvarom iz Hrvatske kojega je zamenio Mesić. (Dnevnik – 3. maj 1990; razgovor broj 2, traka broj 1, strana B, str. 7-8)
27. Na sednici Predsedništva (15. maj) održao sam pristupni govor prilikom preuzimanja dužnosti predsednika, koji je imao izuzetno veliki publicitet i bio predmet snažne podele – odobravanja i osporavanja. Prvi put sam tada jasno i javno rekao da ko god želi može da izađe iz Jugoslavije mirnim putem. Da treba da donesemo Zakon o otcepljenju i da niko nije dužan da ostane u Jugoslaviji na silu ako to ne želi, ali da se neustavna i protuzakonita samovolja ne može tolerisati. (Dnevnik – 16. maj 1990)
28. Dana 17. maja 1990. preduzeli smo mere da se Sloveniji i Hrvatskoj oduzme oružje iz civilnih magacina TO i da se prenese u vojne magacine. Ta se naredba odnosila na sve republike, ali ostale to nije mnogo uznemiravalo. Nećemo dozvoliti da oružje Teritorijalne odbrane zloupotrebe u eventualnim sukobima ili za nasilno otcepljenje. Praktično smo ih razoružali. Formalno, ovo je uradio načelnik Generalštaba, ali faktički po nalogu Predsedništva SFRJ, i odnosilo se na sve republike i njihove TO. Slovenci i Hrvati su oštro reagovali, ali nemaju kud. (Dnevnik – 17. maj 1990.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

29. Već u junu 1990. bilo je jasno da su Hrvatska i Slovenija odlučile da više ne budu deo Jugoslavije. Kazao sam Kadijeviću da bih ih ja najradije isterao silom iz Jugoslavije, jednostavnim povlačenjem granice i proglašavanjem da su se svojim odlukama sami doveli u tu situaciju, ali ne znam šta da radimo sa Srbima u Hrvatskoj. Nisam za primenu sile, nego da ih stavimo pred svršen čin. Predložio sam da se razradi akcija u tom smeru, sa varijantom da se pre konačnog isterivanja održi referendum na osnovu koga bi se odlučilo gde izvršiti razgraničenje. Kadijević se složio sa mnom. Međutim, bili smo zabrinuti kako da obezbedimo većinu u PSFRJ za takvu odluku jer će nas Makedonac i Albanac bojkotovati. Smatrali smo da je predstavnik Bosne u PSFRJ Bogić Bogičević ključni čovek i da njega treba "obraditi". (Dnevnik – 27. jun 1990.)
30. Krajem juna 1990. sa Miloševićem sam ozbiljno razgovarao o stanju u zemlji i u Srbiji. Složio se sa idejom o "izbacivanju" Slovenije i Hrvatske, ali on me je pitao da li vojska hoće da izvrši takvo naređenje? Rekao sam mu da ona mora da izvrši naređenje PSFRJ (prema Ustavu, PSFRJ je bio organ koji je imao vrhovnu komandu nad JNA) i da ne sumnjam u to nego mi je problem šta sa Srbima u Hrvatskoj i kako obezbediti većinu u PSFRJ za takvu odluku. (Dnevnik – 28. jun 1990.)
31. Milošević je dao dve ideje: prvo, da se "odsecanje" Hrvatske izvrši tako što će ličko-banijske i kordunaške opštine, koje su stvorile zajednicu, ostati s naše strane, s tim da se tu kasnije narod referendumom izjasni da li hoće da ostane ili izađe, i drugo, da se članovi PSFRJ iz Slovenije i Hrvatske isključe iz glasanja o odluci, jer oni ne predstavljaju onaj deo Jugoslavije koji tu odluku donosi. Ukoliko predstavnik Bosne bude za, onda imamo dvotrećinsku većinu. Milošević je apelovao da tu odluku donesemo najkasnije za nedelju dana, ako želimo da spasemo državu. (Dnevnik – 28. jun 1990.)
32. Dana 4. jula 1990, posle Deklaracije o nezavisnosti Slovenije, Kadijević mi je rekao da je armija razradila plan za upotrebu vojske u Sloveniji, Hrvatskoj i na Kosovu. U ostalom delu zemlje nije potrebno izuzev ako se proglasi vanredno stanje u celoj državi. Rekao je da, ako Predsedništvo ne bude u stanju da vrši svoju funkciju odbrane integriteta zemlje, vojska će izvršiti naređenje grupe članova Predsedništva, iako nisu kvalifikovana većina. Uzdržao sam se od komentara. (Dnevnik – 4. jul 1990.)
33. Dana 30. jula 1990. razgovarao sam sa Miloševićem. Stavljam mu primedbu što u nacrtu Ustava Srbije ne piše jasno da Srbija priznaje i poštuje Ustav SFRJ, sadašnji ili budući, svejedno. On me teši da je to lako, i da će dopisati taj moj predlog, a ja sam mu već tri puta rekao da to uradi. Moj predlog ipak nije usvojen. (Dnevnik – 30. jul 1990.)
34. Odmor sam proveo u Kuparima (pored Dubrovnika) sa Kadijevićem, Miloševićem i Trifunovićem. Za vreme izleta brodom na Mljet iskoristio sam priliku za širu razmenu mišljenja. Mnoge sam teme pretresao, posebno sa Kadijevićem i posebno sa Miloševićem. Grupno smo vrlo malo razgovarali. Rekao sam Miloševiću da više

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

nisam siguran da Makedonija i Bosna i Hercegovina neće prihvatiti konfederaciju koju su predložile Slovenija i Hrvatska. Ako to oni budu prihvatili, možda bismo mogli i mi, s tim da Srbija i Crna Gora stvore jednu državu i da se građani iz pograničnih delova Bosne i Hercegovine i iz srpskih krajina izjasne gde žele da žive. Milošević je mislio da bi se referendumom mogao rešiti problem Srba iz Bosne pored Drine, ali mu se ne dopada takav prilaz jer ne vidi rešenje za krajine, koje bi mogle biti odsečene od Srbije. Po našoj proceni, jugoslovenska kriza se mora razrešiti dok sam još na čelu Predsedništva SFRJ. Posle toga ćemo biti potpuno nemoćni. (Dnevnik – 10. avgust 1990.)

35. U Nikšiću koristim još malo odmora. Zove Pera Gračanin, hoće hitno da dođe. "Usložnjava se situacija" – to je njegov uobičajeni izraz. Detaljnije me obaveštava o događajima. Suština stvari – Srbi u Hrvatskoj se digli na noge. Žestoko reaguju na ponašanje nove hrvatske vlasti koja najavljuje i već sprovodi mere koje Srbi ne prihvataju: zabranu ćirilice, skidanje ćirilčnih tabli i putokaza, zabranu srpskih kulturnih institucija, najavu otepljenja od Jugoslavije, itd. Pripremaju se za referendum o srpskoj autonomiji u Hrvatskoj, a Tuđman im preko specijalaca, u svim opštinama (srpskim) izuzev u Obrovcu, noćas pokupio oružje namenjeno rezervnom milicijskom sastavu. Obrovac nije dao, narod se digao na noge, a Knin još ranije podelio oružje građanima. Bosanska krajina preti da će se pridružiti kninskoj i oružjem ako treba. Hercegovina takođe. Iz Stare Pazove se spremaju da idu u Knin. Opšta je gužva, preti krvoproliće, hrvatske vlasti su odlučne da Srbima ne dozvole referendum. (Dnevnik – 17. avgust 1990.)
36. Kasno uveče zove me iz Kupara Veljko Kadijević. Zgranut šta je vidio i čuo na Dnevniku TV Zagreb. Navodno, prvo je Tuđman govorio javnosti o scenariju koji je sačinjen u Beogradu za obaranje hrvatske "legalne i demokratski izabrane vlasti" a potom su pustili snimak mitinga u Staroj Pazovi, koji je danas održan kao podrška Srbima iz Hrvatske. Sve sami četnici, šubare, brade, kokarde, ali se pozivaju na Srbiju, kao da oni predstavljaju Srbiju i obećavaju pomoć Srbima u Hrvatskoj. Kaže da je utisak grozan. Veljko je pošizao i kaže: "Teško nama ako oni pozivaju vojsku da brani narod." Zovem Peru Gračanina i Radmila Bogdanovića da preslušaju te trake i da ih pohapse, ako ima zakonskog osnova za to. U svakom slučaju da im spreče odlazak u Hrvatsku i nove mitinge bez prethodne prijave, a ovaj nisu bili prijavili. I bez njih nam je previše komplikacija. Ne treba još i oni da prave cirkus od države. (Dnevnik – 17. avgust 1990.)
37. Tokom jednog razgovora sa Ćosićem u septembru 1990. Ćosić je ocenio da je dalji tok stvari, preko Ustava iz 1974, vodio sve većem razbijanju Jugoslavije a moguće i žestokom međunacionalnom sukobu. Današnje stanje, po njegovom mišljenju, je samo nastavak toga, i ne može se razrešiti drugačije osim raspadom zemlje. Smatrao je da nema više nijednog ozbiljnog razloga za postojanje Jugoslavije. U tim okolnostima, rekao je Ćosić, ostalo je otvoreno pitanje sudbine Srba i Srbije u raspadu Jugoslavije kao glavno političko pitanje, bar za nas. Zato Ćosić nije želeo da se bavi pitanjem borbe za vlast u Srbiji, nego borbe za državu Srba, koja bi trebalo, u

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

raspodeli teritorije sa Hrvatskom, da obuhvati toliko Hrvata u Srbiji koliko bi Srba ostalo u Hrvatskoj. U tom smislu on je ostvario blisku saradnju sa srpskim strankama u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. Čosić mi je takođe rekao da bi bio zadovoljan ako bi došlo do ujedinjenja SDS-a – stranke Jovana Raškovića iz Hrvatske - sa Miloševićevim SPS-om. (Dnevnik – 11. septembar 1990.)

38. U pomenutom razgovoru Čosić mi je rekao i da lidera Srpske demokratske stranke u Bosni Radovana Karadžića (u daljem tekstu: Karadžić) smatra veoma inteligentnim i pouzdanim. Rekao je da se u Crnoj Gori oslanja na predsednika Narodne stranke Novaka Kilibardu (u daljem tekstu: Kilibarda), ali da računa i na komuniste. Svi lideri iz Hrvatske, Bosne i Crne Gore konsultuju Čosića u vezi sa svojim aktivnostima. Trenutno se sastavlja etnička karta srpske teritorije, naročito u BiH i Hrvatskoj, kako bi se jasno prikazala teritorija na kojoj su Srbi u većini; od Šibenika, preko Like, Bosanske krajine, duž Save do Bijeljine, svuda gde su Srbi u većini. U centru Bosne su Muslimani. Planirano je da Srbi preseku i Sandžak duž Drine tako da Muslimani ne mogu da se ujedine. Tako je Čosić video budući prostor Srbije. (Dnevnik – 11. septembar 1990.)
39. Istakao sam Miloševiću i svoju zabrinutost u vezi s Antom Markovićem i njegovim mogućim uticajem na Kadijevića. U svetlu toga sam napisao seriju od tri članka pod nazivom "Istina o Anti Markoviću" i poslao ih Miloševiću. On je dao da se to objavi u "Politici". Objaviće se 5, 6. i 7. u nastavcima pod nečijim pseudonimom. Moramo ga razobličiti jer je narod u velikoj zabludi ko je on i šta je on. Mnogi u njemu vide neku vrstu spasioca, ali on je običan prevarant i neprijatelj srpskog naroda. Marković ne treba da se meša u rad PSFRJ. (Dnevnik – 2. avgust 1990. 14. septembar 1990.)
40. Tokom razgovora sa Miloševićem pričamo o nacrtu mog izlaganja u Skupštini SFRJ o političko-bezbednosnoj situaciji i predlozima za rešavanje ustavne krize. Suština predloga sastojala se u tome da se dva koncepta budućeg uređenja zemlje: federalni i konfederalni, iznesu na referendum u svim republikama. Milošević je smatrao da treba ići drugim putem. Naime, oni čije se skupštine izjasne za federaciju ne bi imali razloga da idu na referendum, jer se pridržavaju ustavnog okvira (federativnog), a oni koji žele da menjaju ustavno uređenje morali bi da konsultuju narod. To je i logičnije i praktičnije. Složio sam se sa ovim predlogom, kao i ostali članovi PSFRJ i Kadijević. (Dnevnik – 8. oktobar 1990.)
41. Dana 16. oktobra 1990. održana je dramatična sednica PSFRJ na kojoj smo utvrdili koncept ustavnih promena uz očuvanje federalne Jugoslavije, odbacili konfederalni koncept i utvrdili tekst mog izlaganja u Skupštini SFRJ. Slovenija i Hrvatska hoće konfederaciju, to jest, rasturanje SFRJ. Makedonija i BiH hoće federaciju, ali samo pod uslovom da u njoj ostanu Hrvatska i Slovenija. Srbija i Crna Gora hoće federaciju ili ponovnu podelu teritorija onih republika koje žele otepljenje, na etničkim principima. Kosovo je htelo da bude konstitutivni element federacije. (Dnevnik – 16. oktobar 1990.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

42. Dana 17. oktobra 1990. u referatu pripremljenom za zasedanje Savezne skupštine ocenio sam da dezintegracioni procesi dovode do eskalacije krize, da se šire neizvesnost i zebnja u pogledu sigurnosti ljudi i njihove imovine. Neskrevno od javnosti defiluju simboli četništva i ustaštva i drugih poraženih snaga kolaboracije iz Drugog svetskog rata. Talas mržnje i nacionalnih predrasuda preti da nas vrati u krvavu prošlost. To je postala najveća opasnost za bezbednost i integritet zemlje. Svemu tome doprinosi i otvoreni i informativno-propagandni rat na potpuno izdelfjenom jugoslovenskom informativnom prostoru. Više detalja se nalazi u referatu u knjizi. (Dnevnik – 17. oktobar 1990.)
43. Dana 26. decembra 1990. razgovarao sam sa Miloševićem i ostalim članovima srpskog rukovodstva o ekonomskoj politici i budžetu Jugoslavije za 1991. godinu. Milošević je navalio da PSFRJ traži ostavku Ante Markovića. Ja ga ubeđujem da to ne možemo postići jer se drugi ne slažu i nemamo većinu za takav zahtev. Problem je u tome što ostatak srpskog rukovodstva uvek radi kako Milošević kaže pa ga i sada podržavaju. Rekao sam im da ne možemo ostati bez vlade, da bi to bilo veoma opasno. Ne bismo mogli da formiramo drugu i samo bismo ubrzali raspad zemlje. Oni svi na to kažu: pa, neka se raspadne, bolje sada nego kad nas Marković potpuno upropasti. Rekao sam Miloševiću i ostalima da je rano da likvidiramo državu jer će nam biti potrebna kao mehanizam za odbranu Srba van Srbije. Kako misle da finansiramo vojsku ili kako misle da branimo srpski narod bez savezne vojske? (Dnevnik – 26. decembar 1990.)
44. Pre sastanka PSFRJ sa predsednicima republika o političkoj budućnosti Jugoslavije koji treba da se održi 10. januara 1991, Milošević i ja smo se dogovorili da on nastupi u ime srpskog naroda a ja u ime Jugoslavije. Milošević treba da kaže da svaki narod ima pravo na samoopredeljenje. Srpski narod polazi od toga da danas ima svoju jedinstvenu federativnu državu i želi da, kao narod, odlučuje sa te pozicije o svojoj budućnosti. Srpski narod želi da živi u jednoj državi, sa jednakim građanskim pravima, sa jedinstvenom, međunarodno priznatom granicom, jednom vojskom, novcem, tržištem. Ko god želi s njima da živi na ravnopravnoj osnovi, dobrodošao je. Za nas država mora biti unitarna ili federalna. Konfederacija nije država i o tome kao narod ne želimo da razmišljamo. Federacija sa minimalnim funkcijama koje će se efikasno izvršavati je najpogodniji oblik za funkcionisanje Jugoslavije. To praktično znači da mi republikama osporavamo pravo na otcepljenje, jer to pravo ne pripada njima, nego narodima. (Dnevnik – 5. januar 1991.)
45. Dana 8. januara 1991, tokom razgovora sa Stankom Radmilovićem (funkcionerom SPS-a ali i predsednikom srpske vlade), malo sam ga kritikovao zbog svega što rade sa primarnom emisijom novca i sa prihodima koji pripadaju federaciji. Objasnio je da bi oni (SPS) bez toga sigurno izgubili izbore, jer više od pola republike ne bi primilo plate i penzije. Rekao je da se Ante čudio i krstio kako to da nismo "bankrotirali", ali mi smo ga nadmudrili. Milošević je očigledno izbegavao da me obavesti, jer sa funkcije predsednika PSFRJ to ne bih mogao da opravdam. Na završetku razgovora je naišao Milošević i Stanko mu je rekao: "Molim te da me zaštitiš od kritike

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

predsednika Predsedništva SFRJ." Na to je Milošević odgovorio: "Zaštitiću te što si uzeo pare, ali te neću štiti što si predlagao donošenje zakona i odluka da bi se to uradilo. Sve je to moglo da se ostvari i bez formalnih odluka Skupštine. Tako svi drugi rade". (Dnevnik – 8. januar 1991.)

46. Sednicu Predsedništva SFRJ održanu 9. januara 1991. smatram veoma važnom. U informaciji koju je podneo SSNO piše da se na više delova teritorije SFRJ, na nelegalan način uvozi i nabavlja naoružanje i neovlašćeno se formiraju oružani sastavi, van JNA i TO. Očigledno je da je cilj svih takvih aktivnosti da se, suprotno Ustavu SFRJ i saveznim zakonima, stvore paravojne organizacije koje bi bile pod komandom republičkih organa, odnosno pojedinih stranaka i organizovanih grupa. Posle duže rasprave koja je trajala čitav dan Predsedništvo je usvojilo odluku uključujući razoružanje nelegalnih formacija. Vezano za sve detalje pozivam se na to poglavlje iz knjige u celini. (Dnevnik – 9. januar 1991.)
47. S Veljkom Kadijevićem procenjujemo situaciju u vezi sa sprovođenjem "naredbe o predaji oružja i rasformiranju paravojnih organizacija". Srbi u Hrvatskoj predaju oružje, hrvati ne predaju. Mora se uzeti silom, primenom zakona. Razmatramo sve okolnosti i varijante. Svaka vodi u otpor i krvoproliće. Ako pruže otpor moramo ga slomiti. Teško će biti sa indoktriniranim narodom. Moja je teza da treba pokušati ubediti ih da oružje predaju dobrovoljno, iako je mala verovatnoća. Dogovaramo se da ja obavim razgovor sa Mesićem. Narod je veoma nervozan i očekuje odlučnu akciju armije, to je tačno, ali je hrvatski narod odlučan u drugom pravcu. To je problem. Da li bi armija došla u sukob s hrvatskim narodom i gde je tu kraj. Moram da priznam da imamo velike teškoće. Veljko kaže da je vojska raspoložena da ide na radikalnu opciju do rušenja hadezeovske vlasti, ako se budu suprotstavljali. Ja ga pitam da li smo u stanju da posle toga dođemo do druge demokratski izabrane vlasti, koja će biti sa naše strane. Ne za socijalizam nego za Jugoslaviju. Nema odgovora. Tu je ključ problema. Zato treba pokušati da dobrovoljno predaju oružje, da ih politički diskreditujemo, a ne da im obaramo vlast, da sudimo pojedincima a ne državi, da držimo "mir" u pokušaju da rešimo političku krizu bez krvi. Krv ćemo prolivati, ako drugačije ne bude moglo, samo za teritorije gde žive oni narodi koji žele da ostanu u Jugoslaviji. (Dnevnik – 15. januar 1991.)
48. Dana 18. januara 1991. Mesić i ja smo imali dug, težak, ali "drugarski" razgovor. Mesić je pristao da oni pokupe oružje (20.000 automata), da ga stave u magacine koji će biti pod kontrolom vojske, ali da ih zauzvrat ne ometamo da "srede" Knin, da uhapsu Babića, da sude kriminalcima itd. Prihvatio sam da vrate 20.000 automata ali nisam prihvatio revanšizam prema Srbima jer su oni već predali oružje. Obaveštavam telefonom Miloševića o dogovoru. On hoće da izludi. Kaže da, ako to učinimo, prevarićemo narod, to će biti obmana, izdaja, svašta je rekao. Kao da više voli da im otimamo oružje silom nego da nam ga predaju dobrovoljno. Pitam ga ja direktno – da li želi krvoproliće za stvar koju možda možemo rešiti mirnim putem? Po njegovom mišljenju, to nije rešenje. Treba osuditi krivce. On smatra da bi svako popuštanje bilo greška. (Dnevnik – 18. januar 1991.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

49. Sorazum Mesića i mene je propao tri dana kasnije. Hrvati su slagali i nisu predali oružje. Milošević misli da je to odlično. Smatra da treba da usvojimo otcepljenje Hrvatske s tim da se Krajina vojno drži. Kadijević je protiv te varijante. (Dnevnik – 21. januar 1991.)
50. Mesić je došao s porukom od Tuđmana. Tuđman predlaže razgovor učetvoro: Jović, Milošević, Mesić i Tuđman, bez znanja javnosti. Razgovarali bi o načinu razrešenja jugoslovenske krize u svetlu srpsko-hrvatskih odnosa. Moli da o tome obavestim Miloševića i da mu kažem da to nema veze sa ishodom sutrašnjeg razgovora Hrvatska-Srbija, gde će oni biti na čelu. Složio sam se i rekao mu da će na tom susretu Srbija dati saglasnost Hrvatima da izađu iz Jugoslavije pod uslovom da oni daju saglasnost da Srbi u Krajinama ostanu u Jugoslaviji. Pod tim uslovom sve se može rešiti, a bez toga ništa. Neka se psihološki pripremi. Milošević se slaže s Tuđmanovom idejom. Predlaže da taj razgovor obavimo još sutra, posle zvaničnog razgovora dveju delegacija. (Dnevnik – 24. januar 1991.)
51. Srbi iz Hrvatske preko Miloševića vrše pritisak na PSFRJ da ih vojska zaštiti. Milošević mi je to preneo. Kadijević uporno odbija sa obrazloženjem da postoji opasnost da vojska dobije epitet “srpska”, što on ne može da dozvoli. Uostalom, rekao sam Miloševiću da se ništa ne može preduzeti bez odluke PSFRJ. Milošević se složio i insistirao da se što je pre moguće donese formalna odluka PSFRJ. (Dnevnik – 25. januar 1991.)
52. 26. januara 1991 razgovaram telefonom sa Slobodanom o rezultatima razgovora Srbija – Hrvatska i sednice Predsedništva. One se dogovorio s Tuđmanom da sednemo učetvoro (Sloba, ja, Tuđman i Mesić), ali ne veruje u bilo kakav sporazum. Više veruje u akcije koje će ih na to prisiliti. Veoma je razočaran rezultatima sednice Predsedništva. Na uklapa mu se u zamisao (šemu) “o kojoj mi ne može govoriti telefonom”. Jer, kaže on, kad vojska jednom pokrije srpske teritorije u Hrvatskoj mi se više ne bojimo raspleta jugoslovenske krize. Bez toga – ništa. Nama drugačiji tok događaja ne odgovara. Bar on u to veruje. (Dnevnik – 26. januar 1991.)
53. Slobodan se još drži onoga što je možda i moglo donedavno ali vojska nije htela – da ih odsečemo od Jugoslavije, ali sada to nije moguće – rat bi buknuo po celoj dubini Slovenije i Hrvatske. JNA je svuda u dubini tih republika, nije se blagovremeno povukla na nove položaje. Niti je ona to htela, niti je tražila, niti je dobila takav nalog. Moje je shvatanje da bi svaki konflikt mogao trajati veoma dugo, a njegov ishod se ne može unapred predvideti. Manje se bojim “lavirinta” mirnog toka stvari. Čini mi se da smo u njemu jači. Nije čudo što hrvati teže ratnoj opciji. Najbolje bi sada bilo da pomoću sile kojom raspolažemo (armija) i pomoći demokratije koju želimo da nametnemo (izjašnjavanje naroda) obezbedimo i miran put izlaska iz krize i povoljna rešenja za spski narod, a i za sve ostale ako bi to bilo moguće. Možda bi ta linija bila najplodotvornija i sa izgledima za uspeh. Zalagaću se za nju dok bude moguće. Rat neka nametnu Hrvati, ako im je do toga stalo, a vidi se da jeste. Mi se onda moramo

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

braniti, moramo braniti srpski narod koji ne želi da silom izađe iz Jugoslavije.
(Dnevnik – 26. januar 1991.)

54. Dana 11. februara 1991. Kadijević je izneo predloge vrha JNA. Vojni vrh procenjuje definitivno da se situacija u zemlji ne može rešiti bez jasne i čvrste najave upotrebe sile i njene upotrebe u meri koja je nužna da bi se iz krize izašlo bez građanskog rata i na demokratski način. Pre svega, jasna najava upotrebe oružanih snaga u ustavnoj funkciji, možda bi mogla uticati na dalje tokove, a ako to ne bi pomoglo, onda bi morala da sledi stvarna upotreba. Također, vojni vrh ima nameru da se obrati Predsedništvu SFRJ, Skupštini SFRJ a verovatno i javnosti o stanju u zemlji i o ustavnoj ulozi oružanih snaga u razrešavanju krize u zemlji. Daje mi da pročitam nacрте izjave i da dajem sugestije. On pravi deljaljan predlog koji se nalazi u mojoj knjizi pod datumom 11. februar 1991. (Dnevnik – 11. februar 1991.)
55. Jedan od predloga koje je podneo Kadijević je bio predlog pod brojem 4: Oružane snage, po Ustavu SFRJ, imaju značajnu ulogu u obezbeđivanju mirnog i demokratskog rešenja krize. U tom smislu one su na raspolaganju Predsedništvu SFRJ. Ako nadležni organi Federacije budu onemogućeni u ostvarivanju svojih ustavnih ovlašćenja i odgovornosti, oružane snage SFRJ obezbediće potrebne pretpostavke za navedeni način raspeta jugoslovenske krize, sve do uspostavljanja novog ustavno-pravnog poretka zemlje u skaldu sa neposredno izraženom voljom jugoslovenskih naroda na referendumu. (Dnevnik – 11. februar 1991.)
56. Dana 20. februaru 1991. sam, na Čosićev predlog, razgovarao sa Karadžićem. Karadžić mi je rekao da je jedino jasno da Bosna i Hercegovina ne može opstati ukoliko se raspadne Jugoslavija, da ne može opstati sama "kao država" niti se može cela priključiti Hrvatskoj. Jedina bi joj nada u slučaju raspada zemlje bila da se priključi Srbiji i Crnoj Gori i da zajedno formiraju novu Jugoslaviju. Srbi u Bosni i Hercegovini treba da igraju na tu kartu, ako mogu da privuku Muslimane. (Dnevnik – 20. februar 1991.)
57. U tom istom razgovoru, 20. februara 1991, Karadžić mi je rekao da je srpski narod u Bosni potpuno nenaoružan i da se pribojava pokolja i građanskog rata. Interesuje ga da li bi ih Armija zaštitila. Sada da, kazao sam mu, ali niko ne zna šta će se dešavati s Armijom ako ovako potraje. Lično se bojim nacionalnih podela i u vojsci. Karadžić je zamolio da se, u slučaju mobilizacije, ako dođe do teškog stanja, u vojsku pozivaju i naoružaju Srbi pre svega, jer su mnogo pouzdaniji od ostalih. (Dnevnik – 20. februar 1991.)
58. Dana 25. februara 1991., Kadijević mi je tokom razgovora izložio svoj plan o raspletu jugoslovenske krize. Njegove su ideje sadržane u knjizi. Prema mišljenju vojnog vrha treba preduzeti dve grupe mera i akcija, na civilnom i vojnom sektoru. Na civilnom sektoru treba pripremiti: 1. papir za 1. mart za sednicu Predsedništva na kojoj bi se donela politička odluka o raspletu krize. 2. U Hrvatskoj institucionalno i politički jačati srpsku krajinu i podržati njeno otcepljenje od Hrvatske (ne javno nego faktički).

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

3. Organizovati masovne mitinge u Hrvatskoj protiv HDZ-a, Bosnu i Hercegovinu dići na noge "za Jugoslaviju", a u Makedoniji ići na koncept mitinga za rušenje probugarskog rukovodstva. Ići na masovne mitinge podrške u Srbiji i Crnoj Gori. Zabraniti okupljanja na Kosovu. (Ne objašnjava kako i ko može da izvede ove političke akcije.) U vojne mere Veljko ubraja sledeće: 1. Sutra podneti optužnicu, uključujući i onu protiv Špegelja, a prekosutra je objaviti. 2. Pošto je verovatno da 1. marta 1991. Predsedništvo neće učiniti nikakav napredak u pregovorima o političkoj budućnosti zemlje, neposredno iza toga održati, na zahtev vojnog vrha, sednicu Predsedništva SFRJ u funkciji vrhovne komande oružanih snaga na komandnom mestu, povećati borbenu gotovost vojske, izvršiti mobilizaciju i spremi se za odlučnu akciju u Hrvatskoj. (Veljko ne govori ništa kako misli da isto Predsedništvo, koje ne bude u stanju da donese odluku 1. marta, može ili hoće da donese još žešću odluku odmah neposredno posle toga.) 3. Odmah iza toga podneti zahtev za izručenje Špegelja i za vraćanje oružja, kao i za razoružanje rezervne milicije i dati ultimatum. O predlozima se nisam izjašnjavao, ali sam obećao da ću se o tome konsultovati sa članovima Predsedništva i sa Bulatovićem i Miloševićem. (Dnevnik – 25. februar 1991.)
59. O Kadijevićevim idejama razgovaram s Miloševićem. On smatra da je to sve dobro, izuzev što Sloveniju treba ostaviti na miru. On predlaže da se to iznese PSFRJ, i donese odluku sa onoliko članova koliko ih je za tu odluku. Smatrao sam da je sumnjiva ideja da odlučuje manjina u PSFRJ. To je stanje kada odlučuje vojska i to se ne može prikrivati. A niko i ne razmišlja o tome da je i vojska višenacionalna i da samim tim bez odluke političkog organa teško može ostati monolitna. (Dnevnik – 28. februar 1991.)
60. Dana 6. marta 1991. u Pakracu su izbili sukobi između Srba i Hrvata. Naredio sam upotrebu vojske bez zasedanja PSFRJ, jer je bila nedelja. Moralo se delovati hitno u cilju zaustavljanja sukoba. Ta naredba je sutradan potvrđena na sednici Predsedništva. (Dnevnik – 6. mart 1991.)
61. Dana 9. marta 1991. u Beogradu su održane demonstracije opozicije. Demonstranti su počinili neviđeno nasilje: rušili su izloge, odnosili robu iz prodavnica, u potpunosti demolirali glavne ulice – Terazije i ulicu M. Tita – Skupštinu Srbije i Predsedništvo, čak i zgradu vlade i ulicu Kneza Miloša. Policija je podbacila, čak je bilo dvoje poginulih. Vikend sam provodio u rodnom mestu Nikšiću kad me je pozvao Milošević da traži intervenciju vojske. Razgovarao sam sa Kadijevićem. On se dvoumio da li je to neophodno i kako će to biti politički prihvaćeno. Međutim, nije se protivio, samo je smatrao da treba da osiguram odluku PSFRJ. Malo sam sačekao kako bismo pratili situaciju i ponovo se čuli. Milošević me je ponovo pozvano. Ponovo mi se javio i Kadijević, veoma uznemiren. Rekao je da sada demonstriraju pred Generalštabom i hoće da provale unutra. Telefonom sam konsultovao članove PSFRJ koje sam mogao dobiti (sve osim Mesića i Drnovšeka). Dao sam Kadijeviću nalog da izvede vojsku na ulice i da zaposedne prostor ispred svih ugroženih državnih institucija. Na moj predlog, Milošević je zatim poslao zvanični pismeni zahtev koji

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

smo odobrili sutradan na sednici PSFRJ. Više o tome nalazi se u obadve moje knjige. (Dnevnik – 9. mart 1991; razgovor broj 1, prvi deo, str. 46-47.)

62. Tokom demonstracija u Beogradu Milošević je očigledno bio mnogo više u toku nego ja. Verovatno je izbliza pratio sve što se događa, moguće je da je neposredno bio konsultovan šta da se preduzima. (KOM – str. 68 teksta na engleskom i 65 teksta na b/h/s-u)
63. Dana 13. marta 1991, Kadijević me je pozvao da zajedno sa Miloševićem dođem na konsultacije o tome šta da se radi ako vrhovna komanda na sutrašnjoj sednici opet odbije predlog odluke (da JNA bude garant mirnog rešenja, razoružavanja paravojnih snaga i dr.)? Međutim, to nije bila konsultacija nego obaveštenje. Kadijević nam je doslovno rekao u prisustvu generala Adžića: "Idemo na vojni udar. Nezavisno od toga da li će ili neće usvojiti predloženu odluku. Ako je usvoje, ona će nam samo u prvih 48 časova biti pokriće za mobilizaciju, a ako odbiju, mobilizaciju ćemo izvršiti sami. Međutim, u tom slučaju postoji opasnost da se PSFRJ sastane i smeni vojni vrh. Zato nam je odluka potrebna." Pitao sam šta se podrazumeva pod vojnim udarom. Odgovorio je: smenjivanje Vlade i PSFRJ. Skupštinu neće dirati, ali neće ni dozvoliti sazivanje. Republičke vlasti i sve ostalo neće dirati ukoliko podržavaju udar. U protivnom, skidaće i njih. Cilj je odrediti rok od šest meseci (ili kraći) za sporazum o budućnosti zemlje, a dotle prekinuti haotični raspad države. Milošević nije ništa ni pitao ni komentarisao. (Dnevnik – 13. mart 1991.)
64. Čitav tok prvog dana sednice PSFRJ (koja je počela 12. marta 1991), a naročito njen ishod, razvili su u meni ideju da podnesem ostavku, jer ne mogu sebi dozvoliti da kao predsednik sprovodim odluke većine sa kojom se ne slažem, a koje idu na razbijanje zemlje i građanski rat. Kad sam saslušao Kadijevića, rekao sam da ću sutra, posle sednice, podneti ostavku; da sednica verovatno neće odobriti zahtevane mere i da će mi to biti jak razlog. Time ću ostaviti vojski prostor za delovanje. Razgovaraću sa Nenadom Bućinom i Jugoslavom Kostićem i tražiti od njih da isto postupe. Nakon što sam to rekao niko nije komentarisao. Razišli smo se nemo. Usput mi je Milošević rekao da on neće ići u PSFRJ da me zamenjuje. Ovaj razgovor s Miloševićem se vodio 13. marta 1991. Nakon što smo izašli iz Kadijevićeve kancelarije, ovaj se razgovor vodio u hodniku. (Dnevnik – 13. mart 1991.)
65. Na sednici Vrhovne komande oružanih snaga 15. marta 1991. god., kada je bilo skoro očigledno da neće biti donete predložene odluke rekao sam i sledeće: "Ja bih želeo da obavestim članove Predsedništva i Štab Vrhovne komande da su naše analize u Republici Srbiji, da (ukoliko se armiji vežu ruke da vrši svoje ustavne obaveze sprečavanja međunacionalnih sukoba i građanskog rata s obzirom na poziciju srpskog naroda, njegove rasprostranjenosti u drugim republikama, neorganizovanosti i nenaoružanosti) položaj srpskog naroda postaje nepovoljan i vrlo neugodan. Srbija se orjentisala na obećanja PSFRJ i oružanih snaga da će zaštititi sve nacionalnosti, sve nacije i sve građane od opasnosti međunacionalnih sukoba, što sa ovakvim našim, eventualnim, stavom, ne bi bilo osigurano. Naša je procena da bi u ovoj situaciji

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

moglo doći do masovnih zahteva za naoružanjem srpskog naroda i do stvaranja srpske vojske radi samoodbrane i mi tome nećemo moći stati na put. Mi u Srbiji, kao rukovodstvo, u toj situaciji ne bismo mogli da opstanemo, ukoliko bismo se tome suprostavili, je rpostoje vrlo jake snage koje rade na tome, a sa ovim stanjem dobijaju snažne argumente da se to i ostvari. Rukovodstvo Srbije ne može da stane ni na čiju drugu stranu, nego na stranu svog naroda i mora obezbediti njegovu odbranu, ako armija ne bude u stanju da ga brani. Kakva je perspektiva naše zemlje u toj situaciji, i njena sudbina, nije teško predvideti, jer možemo svakog dana ispustiti kontrolu iz ruku i doživeti krvoproliće i građanski rat. (Dnevnik – 15. mart 1991.)

66. Dana 15. marta 1991. objavio sam da podnosim ostavku na dužnost u PSFRJ. Tekst moje izjave nalazi se u Dnevniku. Između ostalog sam rekao i sledeće: "Suočen sa činjenicom da je u PSFRJ prevladao odnos snaga koji ne vodi računa o suverenitetu, nezavisnosti i teritorijalnoj celokupnosti zemlje, koji je orijentisan na podršku raspadu zemlje na neustavan i nedemokratski način, koji nastoji vezati ruke JNA kao poslednjoj jugoslovenskoj instituciji koja bi mogla da obezbedi uslove za miran i demokratski rasplet krize, a imajući u vidu zakletvu koju sam podneo prilikom preuzimanja dužnosti, obaveštavam javnost da nisam u stanju da budem saučesnik u takvim odlukama koje doprinose raspadu zemlje sa mogućim katastrofalnim posledicama za naše građane i narode. Odlučio sam stoga da podnesem ostavku na dužnost, verujući da je to najpoštenije, a u skladu je sa mojom savešću." (Dnevnik – 15. mart 1991.)
67. Dana 16. marta 1991, Bućin i Kostić su podneli ostavke, kao što sam im savetovao. Zatim je Milošević dao izjavu da u tim okolnostima više ne priznaje odluke PSFRJ i da neće učestvovati u njegovom radu (u funkciji zamene člana Predsedništva iz Srbije). To nije učinjeno u funkciji promovisanja razbijanja Jugoslavije, kao što mu je odmah pripisano od strane srpske opozicije, nego u funkciji zaštite vojske od eventualne odluke ostatka Predsedništva da se raspusti vojni vrh i onemogućiti u akciji. (Dnevnik – 16. mart 1991.)
68. Dana 17. marta 1991. Kadrijević je pozvao Miloševića i mene kako bi nam izneo varijante toga šta bi oni mogli da rade. Nije bilo jasno da li nas obaveštava ili nas konsultuje. U mojoj knjizi sam opisao ono što je bilo rečeno. Moglo se vidjeti da je armija bila u potpunoj konfuziji što da uradi. (Dnevnik – 17. mart 1991.)
69. U navedenim okolnostima, našli smo se u veoma delikatnoj situaciji. Izgubljena je svaka mogućnost odbrane Jugoslavije. Sada je bilo jasno da je Jugoslaviji došao kraj. Odbrana prava srpskog naroda na samoopredeljenje realno je nemoguća bez JNA, jer srpski narod nije naoružan. Našim izlaskom iz PSFRJ nastala je opasnost da sada vojskom komanduju separatisti i razbijači Jugoslavije. Narodna skupština nije usvojila moju ostavku. Odlučeno je da se vratim u PSFRJ. (Dnevnik – 17. mart 1991, 22. mart 1991.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

70. Tokom razgovora sa Kadijevićem 22. marta 1991. rekao sam mu da smo Milošević i ja nezadovoljni njime. Podneo sam ostavku na dužnost predsednika PSFRJ da bih vojsci stvorio prostor za preuzimanje vlasti i razoružanje paravojnih jedinica, a vojska to nije učinila. U analizi koju je vojni vrh podneo 17. marta meni i Miloševiću, i sami su zaključili da vojna akcija prema Hrvatskoj i Sloveniji nije dobro rešenje. To su morali ranije znati. Dakle, u celini su prema nama bili neiskreni, u analizama neozbiljni a u namerama nedosledni.
71. Što se tiče sastanka u Karadorđevu, koji je navodno održan krajem marta 1991. i na kome je navodno razgovarano o podeli Bosne, Milošević mi o tome nikada ništa nije govorio. Verovao sam da je takav dogovor o podeli Bosne Mesićeva izmišljotina putem kojom je nameravao da diskredituje Tuđmana s kojim se bio sukobio. Ako bi se ipak pokazalo se da je Milošević zaista razgovarao sa Tuđmanom u vezi s podelom Bosne, to bi samo značilo da je Milošević to skrivao od mene. U tom slučaju moje mišljenje o Miloševiću bilo bi još pogoršano. Ja nisam verovao u mogućnost razgovora o podeli Bosne zato što to nije bilo u skladu s ciljevima politike srpskog rukovodstva. Bilo je u sukobu sa našim viđenjem načina rešavanja srpskog pitanja u Hrvatskoj i sa našim shvatanjem da treba sačuvati Jugoslaviju. (Razgovor broj 1, drugi deo, str. 6; razgovor broj 3, str 5-6)
72. Na sastanku sa predstavnicima Evropske zajednice (ministrima spoljnjih poslova Trojice) rekao sam im da, kad je reč o ulozi Armije u našoj zemlji, i PSFRJ i Armija su jasno rekli da se Armija apsolutno i uopšte neće mešati u političke stvari zemlje, niti u njena politička rešenja za budućnost. Rekao sam im da su u 80% naše zemlje narodi izmešani – Hrvatska, Bosna, Srbija, Crna Gora – tako da ni teoretski, ni praktično, nije moguće da se ostvari razjedinjavanje države bez građanskog rata. Naposljetku sam im rekao da je odobreno da Armija podigne bojevu gotovost da bi mogla da spreči sukobe. Žak Pos je rekao i sledeće: “Želim da vas uverim da Evropska zajednica neće podržati raspad Jugoslavije, niti će prihvatiti posebne pregovore sa njenim pojedinim delovima, ukoliko bi došlo do toga.” (Dnevnik – 4. april 1991.)
73. Dana 7. juna 1991. razgovarao sam sa Miloševićem i Kadijevićem. Tražili smo da nam potvrdi da li će vojska intervenisati da zaštiti srpsko rukovodstvo ako na mitingu koji je opozicija najavila za 9. juni bude “stani-pani”. Kadijević obećava da hoće, ali insistira da prvo mi učinimo sve što možemo i da ne prepustimo sve vojsci. (Dnevnik – 7. juni 1991.)
74. Dana 5. aprila 1991, dogovorio sam se s Miloševićem da pozovemo Kadijevića i Adžića na razgovor četvoro. Jasno smo utvrdili da bi poštovanje stava da vojska ne sme koristiti oružje bilo katastrofalno po srpski narod u Hrvatskoj, koji se nije naoružao jer je računao na zaštitu JNA, dok je Hrvatska naoružavala svoje proustaške secesionističke jedinice. Pitali smo ih da li će vojska dozvoliti da hrvatska policija zauzme Knin i druge srpske gradove koji su sada pod srpskom kontrolom. Odgovor je bio vrlo jasan: neće. (Dnevnik – 5. april 1991.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

75. Odlučeno je da će se, u slučaju da ih Hrvati napadnu, stupiti u oružano dejstvo i obavestiti me, a ja ću potom sazvati Predsedništvo i samo ih obavestiti o činjenici. Nikakvu odluku ni saglasnost nisam spreman da tražim. Milošević i ja smo im skrenuli pažnju da bi drugačije postupanje bilo izdaja, a da izdaja u ovom slučaju znači pad srpskog rukovodstva i propast JNA. Slažu se i čvrsto obećavaju. Valjda je i njima dogorelo do nokata. U svakom slučaju, "prešli smo Rubikon". Tada više ni od koga više nismo tražili nikakve odluke, dejstvujemo prema potrebi na zaštiti srpskog naroda. Obaveštavamo Predsedništvo o događajima, pa kome se ne dopada, neka ide kući. Smatrao sam da je glupo da sede u rukovodstvu države sa kojom su zaratili. Vojska neće nikoga napadati, ali će braniti i sebe i srpski narod u Krajini. (Dnevnik – 5. april 1991.)
76. Dana 10. maja 1991, razgovarao sam sa Miloševićem i Kadijevićem o izboru Stipe Mesića za predsednika PSFRJ. Milošević je smatrao da ne treba da glasamo za Mesića. Kadijević je bio uzdržan. Dogovorićemo se u ponedeljak sa Bulatovićem i Kostićem. (Dnevnik – 10. maj 1991.)
77. Dana 29. maja 1991, imao sam sastanak sa delegacijom Evropske zajednice (koju su sačinjavali predsednik Veća ministara Evropske zajednice Jacques Santer i predsednik Komisije Evropske zajednice Jacques Delors) na kojem smo razgovarali o krizi u PSFRJ i našem odbijanju da prihvatimo imenovanje Stipe Mesića za predsednika. Detalji razgovora nalaze se u knjizi. (Dnevnik – 29. maj 1991.)
78. U Splitu se 12. juna 1991. održao sastanak između Tuđmana, Miloševića i Izetbegovića čiji je cilj bio da se nađe način za rešenje jugoslovenske krize. Milošević je kod sebe pozvao Čosića, Karadžića i mene kako bismo se dogovorili oko taktike koju će primeniti na tom sastanku. Ocenjeno je da se treba strogo držati naših principijelnih stavova: mi želimo očuvanje Jugoslavije, u okviru toga i Bosne i Hercegovine, ne tražimo nikakvu podelu, niti veliku Srbiju, ali nećemo dozvoliti da se srpski narod silom izvodi iz Jugoslavije. Radeći na razbijanju i rasturanju Jugoslavije, Hrvatska i Bosna same rade na stvaranju velike Srbije. (Dnevnik – 11. jun 1991.)
79. Dana 20. juna 1991. zaključio sam da treba da se sastanemo (Milošević i ja) sa Kadijevićem i Adžićem i tražimo da nam daju precizan odgovor na pitanje da li će izvršiti raspored vojske na novim (srpskim) granicama Jugoslavije, kako bi se sprečilo veće izginuće srpskog naroda i odbranile teritorije. Ako ne dobijemo sigurna garancije, odbranu treba da organizujemo sami i dignemo ruke od Armije. (Dnevnik – 20. juni 1991.)
80. Na sastanku od 24. juna 1991. raspravljali smo o neizboru Mesića. Bulatović, Branko i Jugoslav Kostić su na mojoj strani a Milošević je lavirao: hteo je da ga izaberemo pa da ih onda nadmudrimo. Nisam mogao da verujem da je Milošević, iako mi ništa nije rekao, odustao od toga da razgovara s vojskom o odbrani Srba i Srbije i da je pretvorio razgovor u pritisak na nas da izaberemo Mesića. Sutradan sam rekao

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

Miloševiću da sam ljut što nije istupio prema dogovoru (o rasporedu vojske). On se pravdao da je "rekao uopšteno da očekuje da čuje kako će se JNA postaviti". (Dnevnik – 24. i 25. juni 1991.)

81. Dana 27. juna 1991, kod Kadijevića smo se sastali samo nas trojica. Milošević insistira (ispravljajući svoju prethodnu grešku) da vojska mora da brani buduće granice Jugoslavije: "Šta mi ima da branimo slovenačke granice, to je privremeno. Treba da branimo ono što će biti trajno." (Dnevnik – 27. jun 1991.)
82. Dana 5. jula 1991, Milošević i ja smo zakazali sastanak sa Kadijevićem koji smo smatrali odlučujućim. Prema našoj proceni, stanje u zemlji je skoro tragično. JNA je u Sloveniji poražena i potučena. Moral vojske je pao na niske grane. Srpski narod gubi poverenje u JNA. Opozicija traži formiranje srpske vojske. Svima je jasno da se rat ne može izbeći, a da se JNA skoro raspala. Srpski pokret obnove vrši direktnu propagandu da se rezervisti ne odazivaju na pozive, da dežertiraju. Izdaja je na delu. Majke vojnika demonstriraju – traže da se "deca vrate iz vojske". Srpski narod je potpuno zbunjen i uveliko se pridružuje opoziciji. Traže se naše ostavke. (Dnevnik – 5. jul 1991.)
83. Milošević i ja smo od Kadijevića odlučno zatražili sledeće: 1. Slovencima treba odgovoriti žestoko svim sredstvima uključujući i avijaciju, apsolutno im više ne dozvoliti da šikaniraju JNA. Potom se povući iz Slovenije. O tome ćemo doneti blagovremenu odluku. Na taj način će se podići moral vojsci, uplašiti Hrvatska i umiriti srpski narod. 2. Glavne snage JNA koncentrisati na liniji Karlovac-Plitvice na zapadu; Baranja, Osijek, Vinkovci - Sava na istoku i Neretva na jugu. Na taj način pokriti sve teritorije gde žive Srbi do potpunog rasplesa, odnosno do konačnog slobodnog opredeljenja naroda na referendumu. 3. Potpuno eliminisati Hrvate i Slovence iz vojske. Procenili smo da vojska mora smesta da započne akciju u Sloveniji. Ako to ne učini mi gubimo u Srbiji, a onda se i vojska raspada. Bili smo kategorični. Kadijević je ovo prihvatio bez diskusije. Rekao je da mu samo treba šest do deset dana da obavi posao. Veljko od nas traži da ohrabrimo mobilisane koji neće da se odazovu ili su se odazivali ali su demoralisani, da mobilišemo TO, da pomognemo organizovanje u Sarajevu mitinga "za Jugoslaviju" dabismo pomogli Francuskoj koja se bori za opstanak naše zemlje (!) i koja želi da se suprotstavi nemicima koji žele njen raspad. Kažem Veljku da treba biti realan, da ne lažemo i sebe i francuze. Jugoslavije u dosadašnjim granicama nema. Ako im je stalo da se izbegne rat na Balkanu treba im objasniti srpsko pitanje, a ne pitanje očuvanja ove Jugoslavije. Mi to treba da radimo. Ako shvate srpsko pitanje i ako ga uvažavaju ravnopravno sa drugima u Evropi, izbeći će se rat. Razgovarano je šta će se predložiti Predsedništvu (detaljnije u knjizi). (Dnevnik – 5. jul 1991.)
84. Dana 11. jula 1991, Kadijević, Milošević, Kostić i ja smo se sastali pred sednicu PSFRJ. Procenili smo da JNA ne može da ostane jedinstvena. Mogu se na prste izbrojati Slovenci i Hrvati u vrhu Armije koji su za Jugoslaviju. Ako za deset dana ne povučemo krupne poteze neminovan je raspad JNA. Unutrašnja orijentacija: odbrana

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

buduće Jugoslavije. Prva varijanta odbrane buduće Jugoslavije: Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Srbi van Srbije i eventualno Makedonija. Druga varijanta: Srbija, Crna Gora, srpski narod u Jugoslaviji i eventualno još ponešto. Mere: vojska se mora prestrukturirati brzo. Već se radi na tome ali uz velike teškoće. Veljko kaže da će vojska sutra predložiti dve odluke (varijante). Prvo, dosledno sprovođenje deklaracije u život (uz primenu sile protiv onoga ko sabotira) što Predsedništvo verovatno neće prihvatiti. Drugo, da se vojska povuče iz Slovenije po svim vojnim pravilima. Ako se ništa od toga ne usvoji, onda bi nastupio raspad Predsedništva SFRJ. Tako misli Veljko. Mi ostali smatramo da treba odmah povući vojsku iz Slovenije, rasporediti je na granice buduće Jugoslavije i izvršiti hitno smenu svih slovenaca i hrvata sa visokih vojnih položaja, jer oni sada imaju svoje države i svoje vojske koje su u sukobu sa našom. (Dnevnik – 11. jul 1991.)

- **Dokazni predmet:** 24. Juli 1991 zabeleška o sastanku održanom između Radmila Bogdanovića, srpskih predstavnika iz Bijeljine i svedoka u dnevniku Petra Jankovića (deo engleskog prevoda 0018-4928-0018-5137)

85. Kadrijević, Milošević i ja sedimo u mojoj kancelariji pred sednicu PSFRJ sa predsednicima republika o budućnosti Jugoslavije. Kadrijević nas obaveštava da JNA treba da se transformiše u vojsku onih koji žele da ostanu u Jugoslaviji, a najmanje je: Srbija, srpski narod plus Crna Gora. Na ovim principima se povlači na teritorije i menja rukovodstva. Ne veruje više ni u koju varijantu opstanka celine Jugoslavije. Naravno, to smo mu i mi uporno govorili tokom proteklih meseci, ali je bio kolebljiv. Milošević ga je upozorio da to što govori sporo radi i da treba brže da radi. On negoduje, opravdava se, neprijatno mu je, a zna da je kriv. Dugo je bio neodlučan. (Dnevnik – 30. jul 1991.)
86. Dana 8. avgusta 1991, Milošević, Kostić, Kadrijević, Adžić i ja smo se sastali kako bismo se dogovorili o daljoj političkoj orijentaciji u vezi sa odlukom o primirju u Hrvatskoj. Milošević je insistirao na povećanju borbene gotovosti vojske, jer, po njegovoj proceni, obračuni tek predstoje. Pitao je, skoro insistirajući, kada će i da li će vojska već jednom da započne definitivni obračun, jer se Hrvati iz dana u dan sve više naoružavaju. Ja sam upozorio da sam protiv napada vojske na hrvatsku vlast. Svet bi se okrenuo protiv nas. Problem je kako ih razoružati a ne obarati vlast. Sastanak sam napustio pre završetka, zbog putovanja u Vojvodinu. Po povratku mi je Milošević rekao da je dogovor da vojska ne smanjuje borbenu gotovost, bez obzira na primirje. Mi zaista nemamo drugo rešenje nego da intenzivno izbacujemo iz vojske Hrvate i Slovence, da povlačimo vojsku na teritorije koje ćemo definitivno braniti i da ih svom žestinom očistimo od snaga HDZ-a. Sve drugo su lutanja i gubljenje vremena. (Dnevnik – 8. avgust 1991.)
87. Održan je sastanak kod Kadrijevića 14. avgusta 1991, kojem smo prisustvovali Kadrijević, Adžić, Milošević, Bulatović, Kostić i ja. Dobili smo informacije o vojnoj situaciji na terenu, pored ostalog, u Krajini i Slavoniji. Kadrijević nam je rekao o neslozi između Srba u Krajini i Slavoniji, i u političkom i u vojnom pogledu.

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

Pojedinci kao Kostić su davali izjave bez prethodnih konsultacija i suprotno stavovima vojske. Hitno je potrebna koordinacija šestorice. Veljko je predložio formiranje stručnog štaba. Prihvaćena je ideja o sistematskom dogovaranju nas šestorice, ali ne i o formiranju "štaba". Analize neka pravi vojska. (Dnevnik – 14. avgust 1991.)

88. Šestorica su se ponovo sastali 5. septembra 1991. Kadjević je izneo sledeća razmišljanja i stavove o vojsci: rat mora biti ofanzivan i visokog intenziteta, jer bi drugačije išli u poraz. Mi bismo morali da nametnemo ofanzivni rat. Za to je potrebna mobilizacija u Srbiji i Crnoj Gori, zatim Srba u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i nešto Makedonaca i Muslimana. TO u Srbiji i Crnoj Gori, te Srbe u Bosni i Hercegovini, kao i partizanske snage u Hrvatskoj apsolutno treba podići na noge. Za takve odluke je potrebna usklađenost politike i propagande, osobito u odnosu na ljude koji idu u rat. Kadjević je tražio da se takva odluka donese tu, na zajedničkom sastanku. Materijalni resursi su delimično ograničeni, kao na primer ubojna sredstva i gorivo u Ratnom vazduhoplovstvu. Veljko je predložio da finansiranje mora da bude ratno. Rekao je da sada u Narodnoj banci Jugoslavije ima 60 milijardi dinara vojne rezerve. O njegovim predlozima se nismo izjašnjavali. (Dnevnik – 5. septembar 1991; razgovor broj 1, drugi deo, str. 7-9)
89. Dana 20. septembra 1991, u istom sastavu smo nastavili razgovor. Adžić nas obaveštava o žestokoj ofanzivi Hrvatske protiv JNA. Došlo je do zauzimanja svih manjih i nekih većih garnizona i skladišta na teritoriji Hrvatske. U Gospiću je predata kasarna. TO napušta teren koji je držala. Ugrožena je Korenica. Vrlo verovatno je izvršen veliki masakr srpskih vojnika i građana u Gospiću, koji su se bili sklonili u kasarne. Pao je i garnizon Virovitica (sa 200 ljudi). Garnizon Đakovo predao se bez borbe. To je bila očigledna izdaja. Zauzeto je i oko 60 manjih objekata sa po 10 – 20 ljudi. Na izmaku su snage u Varaždinu i Bjelovaru, a okruženi su Zagreb, Jastrebarsko i dr. Od Rijeke do Splita svi su garnizoni ugroženi. Dalmacija je u celini odsečena (vojno). Istočno od ušća Neretve nema opasnosti, a garnizon Ploče su također zauzeli hrvati. U okruženju su i Vinkovci i Našice. Garnizon u Vukovaru je deblokiran, ali grad nije zauzet. I garnizon u Slavonskom Brodu su zauzeli hrvati.
90. JNA drži rejon Okučana. Deveti korpus je postigao dobre rezultate. U celini, situacija povoljna za ofanzivna dejstva preko Okučana i Pakraca, gde bi se Slavonija presekla na dva dela, ali nema morala kod vojske. U istočnoj Slavoniji vojvodanske brigade su se razbežale. Momentalno je najkritičnije u Gračacu u Krajini preko koga hrvati mogu izvršiti prodor prema Kninu. Treba ojačati front vojskom koje nema. Mobilizacijom, koja nije uspela, želelo se: 1. preseći Slavoniju pravcem Okučani-Pakrac-Daruvar; 2. izbiti na liniju Vinkovci-Osijek i spojiti se sa dolinom Drave sa vojskom od Daruvara; 3. probiti se linijom Petrovac-Karlovac i spojiti se sa jedinicama iz tog rejonu, kojima bi se priključile one iz Slovenije. Preseći Zagreb s juga; 4. probiti se prema Jadranu na liniji Zadar-Šibenik-Split; 5. preseći Hercegovinu na liniji Mostar-Ploče. Tako izrezana Hrvatska bila bi pred kapitulacijom. Mobilizacija nije uspela. Mora se praviti redukovani plan. (Dnevnik – 20. septembar 1991.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

91. Dana 24. septembra 1991, održan je još jedan sastanak, ovog puta u okrnjenom sastavu: Kadijević, Kostić, Milošević i ja. Kadijević deluje veoma zbunjeno, skoro izgubljeno. Govorio je o porazu vojske, o dezerterstvu, o nedostatku motivacije, o opasnosti od izdaje još uvek velikog broja Hrvata u vojsci, o velikom nepoverenju Srba čak i prema lojalnim nesrpskim oficirima, o drami ljudi i porodica. Rekao je da bi momentalno moralo da se smeni 2.000 oficira da bi izbegao najgore, što je veoma teško. Milošević mu je na to rekao da ih smeni, da je trebalo i ranije. Kadijević je to jedva podneo. Kadijević je kazao Miloševiću: "Lako je pričati". Kadijević je onda zaključio sledeće: "Vojni uspeh se ne može postići sa polulegalitetom Jugoslavije. Srbija i Crna Gora treba da proglase vojsku svojom i da preuzmu komandu, finansiranje, rat i sve ostalo. Svi generali u Generalštabu, sem jednog, su Srbi i svi to traže i tako misle". Nismo mogli udovoljiti zahtevu da vojska ispusti reč "jugoslovenski" iz svog imena. To bi značilo da bi Srbija i Crna Gora potpuno izgubili sve prednosti, i političke i vojne, u postojećem sukobu i sporu. Kako misle da bi srpsko-crnogorska vojska mogla voditi rat protiv Hrvatske i da je porazi?! (Dnevnik – 24. septembar 1991).
92. Dana 28. septembra 1991, Kadijević je tražio da se hitno sastane sa mnom i drugim članovima šestorice. Situacija na terenu: Sve srpske teritorije u Hrvatskoj su oslobođene. Još uvek ima mešanih naselja koja će uskoro biti oslobođena. Deo garnizona iza fronta je u vrlo teškoj situaciji. Izvlače se jedan po jedan. Zamisao je da se upotrebom snaga iz dubine, mobilisanih i aktivnih, učvrsti zauzeta teritorija i obezbedi normalna komunikacija sa garnizonima ili da se izvuku sa sadašnjih pozicija. Kadijević nam je rekao da postoji organizovan rad na razbijanju vojske. Sada najaktivniju ulogu igraju srpske opozicione snage. Svuda su iste parole i isti zahtevi. Traže da se PSFRJ, Vrhovna komanda i vojska očiste od izdajnika i da ostanu samo Srbi i Crnogorci. Nema se poverenja u Kadijevića (koji je pola Hrvat a pola Srbin) i Broveta (Slovenac). Traže se ljudi koji će sve "očistiti, srušiti, pobiti...". Nikakvi argumenti se ne uzimaju u obzir. Mihalj Kertes (republički funkcioner, narodni poslanik u Skupštini Srbije) (u daljem tekstu: Kertes) je često u kontaktima sa određenim ljudima iz JNA preko kojih se taj val intenzivira. (Dnevnik – 28. septembar 1991)
93. Kertes je kasnije postao direktor Uprave carina Jugoslavije. Pre toga je bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova. Smatrao sam da je Kertes blizak sa Miloševićem jer je njegova funkcija zavisila od Miloševićevog stava. S tih funkcija je Kertes morao da saraduje sa Miloševićem. (razgovor broj 1, drugi deo, str. 17-18)
94. Na sastanku šestorice Kadijević je ponovo pokrenuo pitanje države za koju Armija treba da se bori. Poslednji put je ponudio da se JNA preda Srbiji i Crnoj Gori. Pošto Srbija i Crna Gora nemaju svoju vojsku, treba da se nađe formula da se JNA preda u ruke onim narodima koji žele da ostanu u Jugoslaviji. Međutim, procenjeno je da je to sa međunarodnog stanovišta loše. Milošević je tada ponovio da je pitanje izmene personala najvažnije. (Dnevnik – 28. septembar 1991.)

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

95. Kninski korpus je ojačan i tamo je stanje dobro. Prodor prema Pakracu je za Hrvatsku kost u grlu. I tamo je stanje stabilno. I u sektoru Dubrovnik stanje je solidno. Valjevci su pobjegli i iz tog sektora (granica Crne Gore i Hercegovine). Tamo se snage HDZ-a mogu lako likvidirati. General Adžić obaveštava o "raspuštenosti krajinske vojske". Kaže da ih je veliki broj na kazanu JNA, ali ih nema na bojištu. Potrebno je hitno formirati štab koji će sve staviti pod kontrolu. Ima pojava pljačke van srpskih sela, što se mora odmah sprečiti. U zaključku Adžić kaže: 1) Mora se obezbediti učvršćivanje dostignutih linija. 2) Treba izvršiti popunu jedinica dobrovoljcima. 3) Moraju se srediti jedinice srpskih ustanika i utvrditi položaji za odbranu dostignutih linija. 4) Slavonija mora imati pešadiju koja će kontrolisati oslobođenu teritoriju. (Dnevnik – 28. septembar 1991.)
96. Na sastanku koji sam imao s Vladom Kovačević, članom Glavnog Odbora SPS-a, on me je obavestio o kritikama koje je general Negovanović uputio u vezi neuspeha srpskog rukovodstva. Negovanović je rekao, između ostalih, ono je potaknulo borbu srpskog naroda u Hrvatskoj, a sada ga ostavljaja na cedilu. Kada su ga informisali, Milošević je rekao Kadijeviću da odmah zameni generala Negovanovića. (Dnevnik – 2. oktobar 1991.)
97. Dana 6. oktobra 1991, tražio sam hitan razgovor sa Miloševićem. Smatrao sam da moramo da razgovaramo nasamo, u četiri oka. Rekao sam mu da mi nismo samousluga da udovoljavamo potrebama generala. Politika mora polaziti od nas, a ne od njih. Složio se sa mnom. Mesić je rekao da ne može da doputuje zbog saobraćajnih zapreka na autoputu! To nam je bio dobar povod da iskoristimo ustavnu mogućnost da predemo na rad sa onolikim brojem članova Predsedništva koji može da dođe na sednicu. Predsedništvo je donelo odluku da prelazi na rad u uslovima neposredne ratne opasnosti, a tada radi u svakom sastavu koji je moguć. U donošenju te odluke učestvovalo je šest članova Predsedništva, uključujući i Bogićevića i Tupurkovskog. Predsedništvo je odmah zasedalo i ocenilo da prelazak na rad u uslovima neposredne ratne opasnosti nalaže Ustav SFRJ u aktuelnim prilikama, što smo dužni da poštujemo. Ocenjeno je da se radom PSFRJ u uslovima neposredne ratne opasnosti ne isključuje učešće u radu bilo kog člana Predsedništva SFRJ. Time je samo nastupila ustavno-pravna mogućnost da PSFRJ punovažno odlučuje i u uslovima ake neko od članova nije prisutan na sednici, pa i ako bojkotuje njegov rad. Obavešteni smo da je 4. ovog meseca u okviru Organizacije Ujedinjenih nacija u Hagu održana konferencija na kojoj se raspravljalo o Jugoslaviji. Budimir Lončar (ministar inostranih poslova) je učestvovao na toj konferenciji u ime naše zemlje i tamo se solidarisao sa strancima karakterišući odluku našeg Predsedništva da pređe na rad u uslovima neposredne ratne opasnosti kao neustavnu. Odlučili smo da ga moramo smeniti i da nema drugih mogućnosti. (Dnevnik – 6. oktobar 1991.)
98. Zbunjujuće i dramatično je delovala činjenica što je Momir Bulatović 17. oktobra 1991. u Hagu, na konferenciji o Jugoslaviji, prihvatio predlog lorda Carringtona i ostavio Srbiju na cedilu. Dan uoči konferencije u Hagu, Branko Kostić mi je rekao:

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

"Crna Gora će podržati predlog lorda Carringtona!!" Kad je to izgovorio, pogledao sam ga nevericom, kao da se zafrkava. Rekao sam mu da ne priča takve šale. On je veoma ozbiljno ponovio ono što je upravo rekao. Rekao sam mu da bi to bio najpodmukliji nož u leđa Srbiji i njenom rukovodstvu i da dobro promisle šta rade. Iznerviran, napustio sam njegovu kancelariju, prosto ne verujući. (Dnevnik – 23. oktobar 1991.)

99. Odmah sam otišao kod Miloševića da pripremimo stavove za Hag. Ispričao sam mu ove gluposti. Nije mi verovao. Mislio je da su neozbiljni. U nekoliko pokušaja da dobije Bulatovića telefonom Milošević ne uspeva. "Nema kraj sebe telefon, u sali je!" Zamislite! (A neće da se javi.). Dobijamo telefaks stavova Crne Gore. Crni stavovi. Tek tada se javlja Momir Bulatović. Uporan, ne može se ništa promeniti. Šokirani smo. (Dnevnik – 23. oktobar 1991.)

100. Na sednici PSFRJ na kojoj se raspravlja o dokumentu Carringtona uzimam reč i obraćam se Kostiću: "Iako ste se vi u Crnoj Gori izjasnili pozitivno, ovde ćemo vas preglasati..." Međutim, Branko je imao isto mišljenje kao i ja. To je značilo da se ne slaže sa Bulatovićem već s nama i da je sukob bio unutar crnogorskog rukovodstva. (Dnevnik – 23. oktobar 1991.)

101. Milošević i ja smo razgovarajući ocenili da je stav Crne Gore za nas od prelomnog značaja. Dok se to ne utvrdi, ništa neće biti jasno. Dovedena je u pitanje cela naša politika zasnovana na koncepciji da Jugoslavija postoji dok god bar dve republike žele da je očuvaju. Verujemo da bismo lakše njih srušili nego što bismo izgradili novu valjanu političku platformu za dalju samostalnu akciju. To nam najmanje odgovara, ali drugog izlaza nema. (Dnevnik – 28. oktobar 1991.)

Dokazni predmet: Rukopisne i kucane beleške sa sastanka održanog 26. oktobra 1991. (vidite moje beleške o tom sastanku pod 27. oktobrom u Dnevniku, a sa Miloševićem 30. oktobra). Smatram da su moje beleške adekvatnije nego beleške koje pretpotavljam da je načinio neki poručnik, mada su i jedne i druge interpretacija).

102. Dana 30. oktobra 1991, Milošević je načinio tekst amandmana koji bi Crna Gora trebalo da pošalje u Hag. Suština je da republike i narodi koji hoće da izađu iz Jugoslavije mogu to da učine, a oni koji hoće da ostanu u Jugoslaviji takođe mogu to da učine. Dakle, nije obavezan raspad. Čitav dan su se natezali Bulatović i Milošević, ne više o sadržaju, nego o postupku. Milošević je tražio da Bulatović to predloži Hagu a ovaj da to učini Milošević, a on da se saglasi na konferenciji. Na kraju su ga Milošević i Kostić "ubedili". Bulatović je to na kraju prihvatio i obećao da tekst prosledi Carringtonu. (Dnevnik – 30. oktobar 1991; razgovor broj 1, drugi deo, str. 16-17, 87-88)

103. Milošević je malo zazirao od Kadijevića, koji se često trpao u politička pitanja, a vojna nije rešavao. Zato je on svaku Kadijevićevu inicijativu koja ima politički

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

karakter ignorisao i govorio mi: "Neka on gleda svoja posla. Neka radi ono za šta je zadužen." Na poslednjem sastanku šestorice kod Miloševića (koji će možda zauvek biti poslednji), Kadijević i Adžić su nas direktno optužili da Srbe u Hrvatskoj ostavljamo na cedilu. Milošević im je odgovorio da smo ih pomagali i kapom i šakom i to ćemo činiti do kraja. (Dnevnik – 25. oktobar 1991.)

104. Tokom razgovora sa Miloševićem početkom decembra 1991. složili smo se da će situacija u Bosni i Hercegovini biti mnogo teža (nego u Hrvatskoj). Međunacionalni sukobi su već počeli. Muslimani i Hrvati su napustili JNA i formirali paravojne jedinice. U JNA su ostali praktično Srbi i Crnogorci, ali iz svih srpskih zemalja. Kada Bosna i Hercegovina bude međunarodno priznata, JNA će biti proglašena stranom vojskom i zahtevaće se njeno povlačenje, što je nemoguće izbeći. U toj situaciji srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini koje nije stvorilo svoje paravojne jedinice ostaće nezaštićeno i ugroženo. Milošević je smatrao da treba blagovremeno da povučemo iz JNA u Bosni i Hercegovini sve građane Srbije i Crne Gore i da tamo prekomandujemo iz JNA građane Bosne i Hercegovine, kako bi u trenutku međunarodnog priznanja izbegli opšti vojni haos šetnjom vojske iz jednog u drugi kraj zemlje. To će stvoriti i mogućnost srpskom rukovodstvu u Bosni i Hercegovini da preuzme komandu nad srpskim delom JNA, isto kao što su već učinili Muslimani i Hrvati. (Dnevnik – 5. decembar 1991.)
105. Milošević i ja smo odmah pozvali Kadijevića da se priključi razgovoru. Milošević mu je rekao, pojednostavljeno, da treba da izvrše razmeštaj vojske: sve iz Bosne i Hercegovine u Bosnu i Hercegovinu i obrnuto, da nam je to strategijski i politički neophodno. Kadijević kaže da to nije u skladu sa politikom i praksom JNA i da bi to bilo veoma teško prihvatljivo za vojno rukovodstvo, ali će pogledati i učiniće što bude mogao. (Dnevnik – 5. decembar 1991.)
106. Dana 25. decembra 1991. Kadijević je Miloševića i mene obavestio da je 90% vojske dislocirao u skladu sa razgovorom od 5. decembra 1991. Sada, u Bosni i Hercegovini ima od 10 do 15% vojske koja nije iz te republike. Uprkos otporu i dramtizaciji, dislokacija je blagovremeno i bez ikakve buke sprovedena. (Dnevnik – 25. decembar 1991.)
107. Tokom 1991 JNA je povremeno obavestavala PSFRJ o paravojnim jedinicama koje su bile dužne da se stave pod njenu kontrolu. U JNA je bilo primedaba na njihovo ponašanje. Sa Miloševićem sam samo jednom razgovarao o Arkanu i njegovim eventualnim vezama u MUP-u. Do ovog razgovora je verovatno došlo u jesen 1991. Rekao sam Miloševiću da nam Arkan krnji ugled i da treba preseći sve eventualne veze s njim. Milošević je odgovorio da je Arkan kriminalac i da je nezamislivo da naši zvanični organi saraduju s nekim kao što je on. Ja sam zatim rekao da treba da se raščisti, da se prekinu eventualne veze s tim kriminalcem i da ne dozvoljamo nikakav atak na našu reputaciju. Milošević se složio. međutim, nikad se ništa nije desilo. Arkan je čak postao tako moćan da je formirao sopstvenu vojsku,

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

koja je imala svoje uniforme itd. Postao je država unutar države. (Razgovor broj 2, str. 3-7).

108. Pitan sam od Tužilaštva da li je Kostić primio primedbe MZ, tačnije Sjedinjene Države, koje su uputile Kostiću te primedbe zbog ponašanja paravojnih jedinica. Ja to ne znam. Ukoliko bi takvo obaveštenje Kostić primio on bi ga najverovatnije prosledio vojsci i takodje prosledio Predsedništvu, ali ja se ne sećam da je išta takvo stiglo u Predsedništvo. PSFRJ takođe nije nikada dobilo posebne izveštaje od JNA o nekim konkretnim jedinicama, Šešeljevim četnicima, Arkanovim "Tigrovima". U uobičajenim izveštajima o stanju na ratištu bilo je par rečenica o paravojnim jedinicama, ali ne posebnih izveštaja. I te su rečenice uglavnom bile kritičke. Te jedinice nisu lako pristajale da se podrede vojničkoj disciplini. (Informativni razgovor 2, traka 1, strana B, strana 3-7)
109. Upitan da li sam primio bilo kakav izveštaj ili informaciju o bilo kakvim napadima na civilno stanovništvo, dok sam bio na čelu Komisije za saradnju sa UN-om. Ja se ne sećam nijednog takvog slucaja. Ako bi se takva informacija primila, bila bi prosledjena nadležnim ministarstvima i državnim organima (ispitivanje svedoka).
110. U novembru 1991. sam smatrao da postoje svi razlozi da sada, kada srpski narod ima vlast u Krajini, zatražimo od Ujedinjenih nacija da ih oni zaštite svojim mirovnim snagama, do političkog rešenja jugoslovenske krize. Milošević se složio, ali je smatrao da treba još malo da razmislimo kako to izvesti, da nas ne bi odbili, a postojala je i opasnost od nerazumevanja i kod Srba u Krajini. (Dnevnik – 2. novembar 1991.)
111. Dana 31. decembra 1991, PSFRJ je usvojilo mirovni plan Cyrusa Vancea. Njegova suština je da se angažuju mirovne snage Ujedinjenih nacija isključivo u cilju obezbeđivanja mira i prekida oružanih sukoba. Smatrali smo ga povoljnim jer ne zadire u organizaciju vlasti na pojedinim teritorijama u odnosu na faktičko stanje. Vlast praktično ostaje srpskom narodu do konačnog političkog rešenja (a svakako i posle toga). (Dnevnik – 31. decembar 1991.)
112. Dana 2. februara 1992, okončali smo rešavanje jednog od najneugodnijih problema: rukovodstvo Republike Srpske Krajine prihvatilo je Vanceov plan. Ta muka je trajala dugo. Bilo je vrlo teško i dramatično. Svi vojni komandanti sa fronta, uključujući Generalštab, slažu se da se Vanceov plan usvoji. (Dnevnik – 2. februar 1992.)
113. U situaciji kada se i vojska i policija slažu sa Planom, a protive mu se Babić i rukovodstvo RSK, odlučili smo se da sazovemo proširenu sednicu Predsedništva SFRJ, uz učešće predstavnika Vlade i Skupštine Krajine, zatim rukovodstva Srba iz Bosne i Hercegovine, vojnih komandanata sa frontova, Generalštaba, predstavnika Srbije i Crne Gore i drugih. Sakupilo se preko 50 odgovornih ljudi u sali "Beograd". Čitav sabor srpskih zemalja. Pokušali smo da "većinom" privolimo Babića na

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

saglasnost. On je, doduše, doveo skoro celu Vladu (izuzev Martića, jer smo Milošević i ja ubedili Martića da prihvati plan) i veliki broj predsednika opština, sve istomišljenike. Sednica je počela sa nekoliko sati zakašnjenja zbog kašnjenja Babića. Bilo je mučno da ga čeka pedeset ljudi. Kad se pojavio, zamalo nije došlo do teškog incidenta. Adžić mu je zamerio toliko kašnjenje, na šta Babić nije reagovao ni izvinjenjem, ali je zato njegov ministar veze Petar Šišković rekao da je Babić predsednik Krajine i da može da kasni, a mi ima da ga čekamo. Adžić nije mogao da izdrži takvu drskost, pa je skočio da ga "zadavi", ali su ga zadržali oni koji su mu bili u blizini. (Dnevnik – 2. februar 1992.)

114. U toku jedne od brojnih pauza razgovarao sam sa Milanom Babićem i rekao mu da će plan za dolazak mirovnih snaga biti usvojen s njim ili bez njega. Oko 10 časova vratio se samo Mile Paspalj, predsednik Skupštine. Rekao mi je pre ulaska u salu da se Babić nije saglasio, ali da će on dati saglasnost na osnovu mišljenja većine predsednika opština i drugih, a da će se onda vratiti u Krajinu i to legalizovati na Skupštini Krajine. Došao sam do zaključka da će Babić biti smenjen ako se i dalje bude suprotstavljao. (Dnevnik – 2. februar 1992.)

115. Čitav posao oko izrade Vanceovog plana u ime srpske strane vodio je Milošević. Posle grdnih muka sa Milanom Babićem, Milošević je potpuno izgubio živce i dao javno saopštenje da prekida svaku saradnju sa sadašnjim krajinskim rukovodstvom i da će je nastaviti kada Srbi u Krajini izaberu novo vodstvo!! Kad sam ga pitao zašto je to uradio, objasnio mi je da zaista misli da se s Babićem ne može ništa uraditi, jer on "sluša samo sebe" i ne uvažava nikakve argumente. (Dnevnik – 2. februar 1992.)

116. Potpisivanje Vanceovog plana je dobro jer se dešava u momentu kada su skoro sve teritorije na kojima živi većinsko srpsko stanovništvo uglavnom bile oslobođene. Došli smo u poziciju da je dalje vojno angažovanje sa političkog stanovišta neprihvatljivo, a s obzirom na predstojeća međunarodna događanja, dugotrajna odbrana nam ne ide u prilog. Osim toga, Srbi u Hrvatskoj se nisu mogli sami vojno odbraniti, s obzirom na vojnu i brojčanu nadmoć Hrvata, bez obzira na materijalnu pomoć Srbije koja je bila stalna. To je još jedan od razloga iz kojeg smo brzo prihvatili dolazaka trupa Ujedinjenih nacija kako bismo zaštitili ono što smo vojnim putem postigli. Ovom inicijativom se u međunarodnoj politici značajno popravio položaj naše zemlje, čije su oružane snage i čitava politika mesecima, zlurado ali uspešno, smatrani krivcima za borbe. (Dnevnik – 2. februar 1992, KOM - str. 75 teksta na engleskom; str. 74 teksta na b/h/s-u).

117. Dana 27. januara 1992, tokom razgovora sa vršiocem dužnosti državnog sekretara L. Eagleburgerom u Washingtonu, naglasio sam da Srbija ne podstiče nikakve zahteve i ne vrši pritisak na Srbe u Hrvatskoj. Činjenica da se Milan Babić, kao lider Srba u Krajini, nije složio sa stavovima Republike Srbije i PSFRJ najbolje pokazuje da oni nisu pod našom kontrolom. Eagleburger je istakao da će proći mnogo vremena pre nego što američki narod zaboravi stradanja u Vukovaru. Naglasio je da

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

niko u SAD, uključujući i njega, ne može da shvati zašto je bombardovan Dubrovnik. To je bilo potpuno nepotrebno. Rekao sam mu da je Srbija odlučno protiv rasturanja Bosne i Hercegovine i da je čista laž da postoje pregovori između Srbije i Hrvatske oko podele Bosne i Hercegovine. Moguće je da su Milošević i Tuđman razgovarali na sastanku u Karadžićevu, ali, pošto nisam bio tamo, nisam želeo o tome da razgovaram s Eaglebergerom. Naglasio sam da svaki pokušaj cepanja Bosne i Hercegovine vodi u rat, kao i pokušaj njenog izdvajanja iz Jugoslavije bez saglasnosti sva tri konstitutivna naroda. Rekao sam da Dubrovnik nije granatiran i da se radi o potpuno neosnovanoj propagandi, osim kada su jedanput greškom ispaljene dve granate. (Dnevnik – 27. januar 1992; razgovor broj 3, str. 5-6)

- Dokazni predmet: Poziv od 21. Februara 1992 na Sednicu Predsedništva (predmet 6)
- Stenogram sa proširene Sednice Predsedništva održane 2. marta 1992 (tačka 15)
- Zapisnik sa 189. Sednice PSFRJ od 2. Marta (tačka 10)
- Stenogram sa Sednice PSFRJ sa predstavnicima BiH održanog 2. Marta 1992.

118. Ja mogu reći da su se ti sastanci održali. Verujem da su dokumenti autentični. Učestvovao sam samo na Sednici PSFRJ a ne na sastanku koji je usledio nakon sednice koja je uključivala predstavnike BiH. Nisu svi ovi ljudi sa pozivnice bili prisutni. Milošević definitivno nije bio prisutan. Bulatović takođe nije bio prisutan. Ja znam da Milošević nije bio zadovoljan što se sastanak održao u tom sastavu. To je bila inicijativa Kostića koji je održao sastanak bez prethodnog dogovora sa Miloševićem. Milošević nije smatrao da je uputno da se raspravlja o pitanjima koji su stavljena na dnevni red pod tačkama 2 i 3.

119. Dana 30. aprila 1992. smo (Kostić, Milošević, Bulatović, general Života Panić (koji je umesto Adžića došao na mesto načelnika Generalštaba) razgovarali sa rukovodstvom Srba iz Bosne (Karadžićem, Krajišnikom i Koljevićem) o ratu u Bosni i Hercegovini. Savet bezbednosti je priznao Bosnu i Hercegovinu. Od nas se zahtevalo da povučemo JNA iz Bosne i Hercegovine. Milošević i ja smo to i očekivali i predvideli. Zaključili smo da ne možemo da dovedemo JNA u poziciju da je proglase stranom ili agresorskom vojskom, što neki jedva čekaju. (Dnevnik – 30. april 1992.)

120. Na tom sastanku Krajišnik je postavio seriju pitanja: kako će se ta vojska finansirati, ko će im davati plate, ko će im obezbeđivati penzije itd., što sve kao problem postoji, ali nije opredeljujuće za naš razgovor. Dosta smo se natezali oko roka za povlačenje i na kraju se sporazumeli da se ono ostvari za 15 dana. Pošto se moraju povući i generali koji nisu poreklom iz Bosne i Hercegovine, dogovoreno je da se na mesto generala Vukovića postavi general Mladić. (Dnevnik – 30. april 1992; razgovor broj 1, treći deo, str. 1-2)

121. Dana 8. jula 1992. sam razgovarao sa Čosićem. Došao sam u Palatu federacije na poziv Milana Panića (predsednika vlade SRJ, američkog biznismena) na konsultacije kao predsednik Socijalističke partije Srbije. U zakazano vreme Panić još nije bio

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

završio razgovor sa Vojislavom Šešeljem, pa sam iskoristio vreme da svratim kod Dobrice Ćosića, predsednika SRJ, da se vidimo i pročaskamo. (Dnevnik – 8. juli 1992.)

122. Ćosić mi je najpre rekao da nam je Panić doneo veoma jasne poruke Sjedinjenih Država. Prvo i najvažnije: Milošević mora da ide. Bez toga nema napretka ni kraja ekonomskim sankcijama. Pitao sam Ćosića šta on misli o tome. Rekao mi je da tu nema šta da se misli. Milošević mora da ide sa funkcije, to je interes Srbije i srpskog naroda. Za Ćosića je najvažniji interes Srbije i srpskog naroda. S tim u poređenju, Milošević nije važan. Dodao je da je sličan problem i cela vlast SPS-a, ali da će to biti ublaženo odlaskom Miloševića i sastavom vlade Milana Panića za koju je on (Ćosić) spremio predlog ličnosti koje su prihvatljive za Evropu i SAD!?

Bio sam šokiran razgovorom s Panićem. On nije imao pojma ni o čemu. Nije hteo ni da sasluša, a kamoli da poslušaju, a imao je pomoć Ćosića koji je bio protiv nas. Smatrao sam da ćemo totalno zaglaviti s njima (Panićem i Ćosićem) na vlasti. (Dnevnik – 8. jul 1992.)

Drugi deo:

123. U drugom delu izjave usredsrediću se na Miloševića. Ovaj deo će više biti sastavljen od mojih sećanja i biće mahom zasnovan na mojoj *Knjizi o Miloševiću* koja je objavljena 2001. i na moja tri razgovora sa Tužilaštvom.¹

124. Milošević je veoma inteligentna licnost ali je kao politicar bio sklon autoritarnom nacinu rada, sto je bilo u sukobu sa demokratiskim idejama njegove partije, dakle idejama o demokratskom nacinu odlucivanja. Milošević je imao konačnu reč o svim značajnim pa i manje značajnim pitanjima u Srbiji. Naročito je licno odlucivao o izboru ljudi na funkcijama. Često je donosio krupne odluke bez konsultacije sa drugima, a i kada se konsultovao, imao je zadnju reč. Zanimalo ga je ostvarivanje postavljenih ciljeva kao i da sto duže ostane na vlasti. Lako je odbacivao ljude, posto bi ih iskoristio za te ciljeve. Milošević nije bio osoba koja je pokazivala sasećanje sa drugima, to nije bio njegov stil. (KOM – str. 21, 33-34.; razgovor broj 1, prvi deo, str. 37; razgovor broj 3, str. 11-12)

125. Na početku političke karijere Milošević je bio čovek s kim se moglo razgovarati. Ponekad bi dozvolio da bliski saradnici imaju uticaja i uvere ga. Međutim, kako je vreme prolazilo, Milošević je umesto demokratskog odnegovao autokratski način odlucivanja. Tokom vremena, promenio je svoju političku ličnost od normalnog političara, demokratke i socijalističke, a zašto ne, i nacionalističke orijentacije u apsolutističku, koji manje-više nikoga nije niti konsultovao niti slušao. Sam je o svemu odlucivao, a ostali su morali samo nekritički odobravati i sprovoditi odluke. Drugi bi bili čak proglašavani krivim ako bi nešto o čemu nisu ni odlucivali, u praksi

¹ Prvi razgovor održan je 6. i 7. septembra 2002. u Beogradu, drugi 8. i 9. aprila 2003. u Beogradu a treći 27. septembra 2003. u Beogradu.

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

ispalo neuspelo. Što se njega tiče, izgleda da je bio predisponiran za takav način rada. Oko sebe je odabirao ljude koji takav način rada prihvataju i postupno ih pretvorio u one koji ga slušaju, veličaju i hvale.

126. Sa svojim političkim neistomišljenicima, ili bolje reći protivnicima, Milošević je ulazio u otvorene političke obračune, od samog početka svoje političke karijere. Takav mu je bio stil političkog rada. Međutim, Srbija kao da je jedva čekala da dobije takvog vođu koji ne trpi kompromise. Slogan "Slobo srbine, Srbija je s tobom" nastao je spontano iz dubine duše srpskog naroda. Nije bio naručen, bio je stvarni odraz opšteg raspoloženja naroda. (KOM – str. 8-9 teksta na engleskom, str. 7 teksta na b/h/s-u).
127. Nasuprot iznešenim službenim stavovima političke partije kojoj je pripadao, Milošević je sistematski izgrađivao i negovao kult svoje ličnosti. Ljudi su u prvo vreme naše vlasti nosili Miloševićeve i moje fotografije, kao i fotografije drugih istaknutih funkcionera, što je kod mene izazvalo reakciju i ja sam zamolio Miloševića da to zaustavi. Dosta nam je bilo kulta ličnosti Staljina i Tita. Njegova reakcija je bila blaga, kao da je to bila nevažna stvar, ali desilo se da su odstranjene sve druge fotografije osim njegove. (KOM – str. 18-19).
128. Miloševiću se pripisuje da je komunista, što je njemu ponekad godilo, ali je to daleko od istine. Deklarisao se kao socijalista i bio je predsednik Socijalističke partije Srbije, ali je malo držao do principa socijalne pravde. U vreme njegove vladavine nastale su najveće razlike između male grupe prebogatih i ogromnog broja siromašnih građana. (KOM – str. 21, 33-34 teksta na engleskom, str. 18 teksta na b/h/s-u).
129. Miloševiću se pripisuje i da je nacionalista. On nije bio šovinista, to je sasvim sigurno, i nije se slagao da bilo ko u Srbiji bude hendikepiran zato što nije Srbin, zalagao se za ravnopravnost. Bio je odlučan u borbi protiv separatizma, to je tačno. Iako nije bio nacionalista u lošem smislu reči, nacionalno raspoloženje je koristio za postizanje svojih ciljeva. Glavna politička odrednica Miloševića bi ipak bio politički pragmatizam. Ništa kod Miloševića nije bilo jače od volje za vlašću. Za njega načela nisu bila toliko važna koliko politički uspeh i održanje na vlasti. Tome je podređivao sve. Bio je svestan da društvena privreda, na koju se oslanja, iz dana u dan slabi, i da će jednog dana da iščezne sa tržišta. Bojao se da se paralelno s tim ne dogodi da njegova politička vlast ostane bez materijalne podloge za delovanje, pa se trudio da oko sebe okupi nove bogataše, čak i one sa sumnjivim načinom bogaćenja. (KOM – str. 21, 33-34 teksta na engleskom, str. 19 i 144 teksta na b/h/s-u).
130. Kada je Milošević "urazumio" svoje političke protivnike u Srbiji na Osmoj sednici CKSKS, ambicija mu se usmerila na to da "urazumi" Savez komunista Jugoslavije /SKJ/, preciznije, njegovo rukovodstvo. Da pravo kažem, visoko pozicionisanim partijskim funkcionerima na jugoslovenskom saveznom nivou nije se svideo način na koji se Srbija nosila sa svojim najakutnijim problemom – problemom Kosova i situacijom u kojoj je bio srpski narod u toj autonomnoj pokrajini. Također

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

su bili skloni videti pojavu i delo Miloševića s velikom podrškom naroda, kao neprikladan način bavljenja problemima i nazvali su to veliko-srpskim nacionalizmom. Milošević je verovao da će i na 14. vanrednom kongresu SKJ dobiti podršku, što se nije desilo.

- 131.** Jedno je sigurno: Miloševićev pokušaj da “disciplinuje” SKJ sazavši 14. izvanredni kongres ubrzao je raspad SKJ, a moguće i Jugoslavije, iako on nije imao te namere. Međutim, važne su činjenice. U svakom slučaju, delovao je ishitreno, ne razmišljajući o mogućem konačnom ishodu, a to nije jedini takav slučaj u njegovoj karijeri. (KOM – str. 60).
132. Sredstva javnog informisanja su u velikoj meri bila pod Miloševićevom kontrolom. Milošević je godinama najveću pažnju posvećivao sredstvima javnog informisanja, naročito državnoj televiziji, državnom radiju i pojedinim dnevnim novinama, kao što je *Politika*. Bio je dovoljno uticajan da lično odabira glavne urednike novina i izvršne organe radio i televizijskih stanica i da udesi da ih postave kompetentni ljudi. Možda nigde kao u ovoj oblasti nije na direktnoj vezi držao sve urednike koji su “hranili” javnost vestima, komentarima i uopšte informacijama. Bio je duboko ubeđen da građani svoje gledanje na političku situaciju formiraju na osnovu onoga što se njima servira, a ne prema njihovom stvarnom materijalnom i političkom položaju. On je, stoga, kreirao javno mnjenje koje je išlo u prilog njegovoj politici. (KOM- str. 15, 18, 116 teksta na engleskom, str. 13, 16, 110 teksta na b/h/s-u; intervju broj 1, prvi deo, str 31-32 i treći deo, str. 8-9).
133. Milošević je takođe koristio sredstva javnog informisanja da uzdigne ili potkopa ugled drugih srpskih lidera. Ono što se pisalo u novinama obično je odražavalo Miloševićevo tadašnje mišljenje o datom lideru. Uspon i pad Milana Babića, Milana Martića; Vojislava Šešelja i Radovana Karadžića su dobri primeri za to. Na primer, kada Radovan Karadžić, predsednik Republike Srpske, nije pristao da prihvati tzv. Vance-Owenov plan, za šta se zalagao Milošević, ovaj je organizovao takvu njegovu satanizaciju, da je to bilo ispod moralnog dostojanstva ličnosti, a ne samo visokih funkcija koje obojica zauzimaju. (KOM – str. 29 teksta na engleskom, str. 26. teksta na b/h/s-u)
134. U cilju stvaranja javnog mnjenja u skladu s Miloševićevom politikom polazilo se od toga da: “Ono što nije objavljeno, nije se ni dogodilo” – to je bila Miloševićeva deviza. U Jugoslaviji i u Srbiji njegov nalog je bio za sredstva javnog informisanja daleko jači od zakona. Istovremeno su režimska sredstva javnog informisanja objavljivala svakojake obmane i zablude, pa i neistine za koje se nije odgovalo sudski, ali se na kraju platilo gubitkom vlasti na izborima. (KOM 15-18, 116 teksta na engleskom, str. 13, 16 i 110 teksta na b/h/s-u; razgovor broj 1, prvi deo, str. 28)
135. Milošević je, u suštini, sebe smatrao apsolutnim vlasnikom SPS-a: radio je u njeno ime ono što je on smatrao da treba i ne daj bože da se neko s tim ne bi slagao –

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

odmah ga je udaljavao iz rukovodstva. (KOM - str. 149 teksta na engleskom, str. 141 teksta na b/h/s-u; razgovor broj 1, prvi deo, str. 29).

136. Milošević je uspevao da uspostavi dominaciju nad SPS-om i da bude apsolutni gospodar svih odluka koje će biti donošene. Pored bitke koju je svakodnevno morao da vodi za odbranu interesa države i naroda, bez ikakve potrebe je vodio i stalnu bitku za neprikosnovenu dominaciju. On, jednostavno, bez toga nije mogao, iako je time najviše sebe samoga onespobljivao. Izabrani Glavni odbor Partije na Trećem kongresu SPS-a po spisku i po volji Miloševića omogućio mu je da partiju stavi u funkciju svoje apsolutne diktature. Demokratske institucije postale su prava formalnost. Njihov zadatak je bio da glasaju za nešto što je već bilo odlučeno. Partijska aktivnost pretvorila se u farsu. (KOM . str. 147, 167 teksta na engleskom, str. 138 i 164 teksta na b/h/s-u).
137. Funkcija predsednika SPS-a bila je veoma moćna jer je predsednik SPS-a mogao da utiče na naše poslanike u Skupštini i na naše ljude u Vladi, i ta funkcija je bila moćna dok je Milošević bio predsednik; on je mogao da utiče. Kad sam ja došao na tu funkciju (Milošević po zakonu nije mogao da bude istovremeno predsednik SPS-a i predsednik Republike), nisam imao taj uticaj, zato što je on zadržao sve poluge vlasti u svojim rukama. On je hteo da ja budem predsednik partije ali da se bez njega ne donosi nijedna partijska odluka. (Razgovor broj 1, str. 22-23).
138. Milošević je imao najveći mogući autoritet u našoj partiji od kad je osnovana pa nadalje, bez obzira na to da li je on bio predsednik ili ne. Naš stav prema njemu se zapravo nije menjao - u periodu kada je bio predsednik i u periodu kada nije bio predsednik, uvek smo ga uvažavali na isti način. On je mene, pokazalo se, mogao da smeni kad god je hteo a ja njega nikad ne bih mogao da smenim. On je bio apsolutni autoritet u partiji (Razgovor broj 1, str. 29 i 37).
139. Milošević je nametnuo monopol na kadrovsku politiku u svim institucijama. Odluke i imenovanja, naročito na važne funkcije, unapred je pripremao Milošević, a partijski organi (Kongres, Glavni odbor) je samo trebalo da ih usvoje. Odobrenje organa SPS-a postalo je obična formalnost. Bez rasprave je usvajano ono što je Milošević predlagao. (KOM – str. 94 i 167 teksta na engleskom, str. 90 teksta na b/h/s-u; razgovor broj 1, prvi deo, str. 22).
140. Dobar primer Miloševićeve sposobnosti da nametne svoju volju jesu događaji vezani za izbor prvog predsednika SRJ 1992. godine. Pošto je dogovoreno da ta funkcija za prvi mandat pripadne Crnoj Gori, dogovorili smo se (Milošević i ja) da to poštujemo ali da nećemo prihvatiti bilo koga. Ponudili smo mesto Bulatoviću ali on nije pristao. Naš drugi kandidat posle Bulatovića bio je Kostić. Kostić se pokazao kao krajnje kooperativan i lojalan u periodu napora za očuvanje Jugoslavije i za odbranu interesa srpskog naroda. Čak je u kritičnim trenucima više bio na strani srpskih nego na strani crnogorskih stavova. Međutim, Crnogorci u njega nisu imali poverenje,

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

smatrali su da je naklonjen nama i nisu hteli da ga kandiduju. (KOM – str. 87-88 teksta na engleskom, str. 84-85 teksta na b/h/s-u).

141. Milošević je predložio da ja organizujem sastanak sa Kostićem i ubedim ga da prihvati taj njegov predlog. Kostić se složio. Bio je ubeden da je taj potez dobar za budućnost Jugoslavije, jer je i sam, slično nama, bio veoma kritičan prema ponašanju crnogorskog rukovodstva u periodu komadanja Jugoslavije. Kao da se ništa nije dešavalo, kao da nismo razgovarali sa Kostićem, Milošević mi je nekoliko dana kasnije rekao da idemo sa Čosićem, da njega kandidujemo. Rekao je da je razgovarao sa Čosićem i da se on saglasio. (KOM – str. 89-90 teksta na engleskom, str. 85-86 teksta na b/h/s-u)
142. Bio sam u šoku. Milošević me nije držao u toku događaja, niti sam na bilo koji način učestvovao u donošenju te odluke. Namagarčio je Kostića. Sutradan je Kostić povukao kandidaturu sa obrazloženjem da se neće kandidovati pošto ga ne podržava njegova partija. To nije imalo smisla. Njegova partija ga nije podržavala ni kad je krenuo u to. Nikada nisam saznao da li mu se Milošević uopšte obratio s nekim izvinjenjem ili objašnjenjem. U svakom slučaju, ova epizoda bila je veoma nepromišljena, brzopleta i neugodna. To nije bio ni prvi ni poslednji put da je Milošević ponizio svoje najbliže saradnike. Nažalost. (KOM – str. 90-91 teksta na engleskom, str. 86-87 teksta na b/h/s-u, razgovor broj 1, str. 27-28).
143. Milošević je imao veliki uticaj ne samo na Kostića nego i na ostale važnije crnogorske lidere, iako se Bulatović i Milošević nisu u svemu slagali. Kao primer može se navesti pisanje Ustava iz 1992. Bulatović je tražio da republike imaju najmanje ista prava kao sto su imale u SFRJ dok je Milošević hteo nešto jaču federaciju. Crnogorsko rukovodstvo na čelu sa Mommirom Bulatovićem i Milom Đukanovićem došlo je na vlast u Crnoj Gori kao direktna posledica političkih promena u Srbiji pod vođstvom Slobodana Miloševića krajem osamdesetih godina prošlog veka. Bulatović i Đukanović, kao i čitavo njihovo rukovodstvo, bili su Miloševiću snažan oslonac za političke bitke vođene u Jugoslaviji početkom devedesetih. Osim kad se na Carringtonovoj konferenciji u Hagu suprotstavio Miloševiću, Bulatović je uvek bio kooperativan (KOM – str. 171 teksta na engleskom, str. 169 teksta na b/h/s-u).
144. Svi članovi PSFRJ su po zakonu i po Ustavu bili obavezni da konsultuju svoju republiku o tome kakve će stavove zauzimati. Organi republika nisu bili dužni ni na koji način da konsultuju svog predstavnika odnosno člana PSFRJ za ono što rade u republici. Oni koji su radili u federaciji mogli su da budu odmah smenjeni ukoliko ne postupaju po odlukama svoje republike. Obrnuto, članovi saveznog Predsedništva nisu mogli da imaju nikakvu službenu ulogu u organima republike, niti da odlučuju o stvarima iz nadležnosti republike. Ja nisam imao prava u donošenju odluka iz nadležnosti Srbije, i u velikoj meri sam bio čak i neinformisan, izuzev u meri u kojoj je to bilo u sredstvima informisanja. Npr. nisam bio informisan o tome kakve se

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

odluke donose o budžetu, o policijskim jedinicama i njihovom rasporedu i sl. (razgovor broj 2, traka broj 1, strana B, str. 3, 7-8).

145. Milošević je cenio i promovisao poslušnike koji su ga veličali i koji su mu pripisivali sve zasluge za uspehe koje je postigla naša zemlja i partija. Nije prezao od toga da vrši političke čistke i likvidacije svojih najsposobnijih saradnika, kad je osetio da bi mu možda svojim slobodnim stavovima i javnim nastupima mogli narušiti autoritet. Bio je veoma vešt da brojne poštene i sposobne ljude jednokratno upotrebi za ostvarenje svojih ciljeva i interesa, a da ih udalji onog trenutka kad bi ocenio da mu u bilo čemu smetaju ili da mu više nisu potrebni. Oni koji su imali svoj lični i politički integritet, nisu ni mogli opstati s Miloševićem, tako da se on vremenom okružio ličnostima koje ne samo da su prihvatale kult njegove ličnosti nego su je svesrdno i stalno propagirali i uzdizali. Potonuli su zajedno s njim. (KOM – str. 19-20 29 teksta na engleskom, str. 17-18 teksta na b/h/s-u, razgovor broj 1, prvi deo, str. 29, 38).
146. Milošević se na elegantan način otarasio onih koji su u Narodnoj skupštini bili kritični prema njegovoj vlasti. Kada se 1993. čula jača kritika vlade u Srpskoj Narodnoj Skupštini, Milošević je, kao Predsednik republike, odlučio da raspusti skupštinu i raspiše nove izbore. Javno je objasnio da narod zaslučuje bolju skupštinu i da treba izabrati novu na koju će da bude ponosan.
147. Miloševićovo poigravanje s ljudima i nepoštovanje demokratskog procesa karakterišu i događaji vezani za izbor i smenjivanje Dobrice Ćosića i Milana Panića sa funkcija predsednika Savezne Republike Jugoslavije odnosno Savezne vlade. Kao što ih je bez konsultacije s bilo kim u partijskom rukovodstvu odredio za izbor na te funkcije i prosto prisilio poslanike da glasaju za njih, naročito za Milana Panića za koga je postojao veliki otpor kod poslanika, tako je naprasno odlučio da ih posmenjuje, kao da se radi o šahovskim figurama. (KOM- str. 28 teksta na engleskom, str. 25 teksta na b/h/s-u; razgovor broj 1, prvi deo, str. 38-40)
148. Milošević je doveo Panića na mesto predsednika Vlade jer je rekao da će da donese kapital i prikaže nas u dobrom svetlu u Americi, budući da je tamo bio uspešan biznismen. Niko ga nije poznavao ali smo ga izabrali, zato što je to Milošević zahtevao, iako smo se pitali kako da izaberemo osobu za koju nikad nismo čuli. Naravno, Panićeve ideje bile su potpuno suprotne idejama naše stranke. Uvek je imao drugačije stavove i neprestano je bio u konfliktu s našim akcijama tako da se ispostavilo da je Milošević opet pogrešio u proračunu. (Razgovor, prvi deo, str. 38-40)
149. Kad se Panić okrenuo protiv Miloševića, Milošević je odmah od mene kao predsednika SPS tražio da ga smenim. On da ga postavlja, a ja da ga smenjujem. Prema Miloševiću, svako odlaganje smene Panića bi nam nanelo neprocenjive štete. Milošević nije uvažavao našu procenu da bi javnost mogla da se okrene protiv nas i da možda i sami poslanici ne bi poslušali naše direktive. Kakva javnost, kakvi

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

poslanici! Kao što sam već rekao, Milošević se nije mnogo obazirao na partijske funkcionere ili javnost uopšte, dokle god je on bio na vlasti. (KOM – str. 103 teksta na engleskom, str. 97 teksta na b/h/s-u; razgovor broj 1, prvi deo, str. 38-40).

150. Milošević je čak i mene, koji sam tokom ključnih godina 1989-1995. nesumnjivo bio njegov najbliži saradnik, tretirao na sličan način kao brojne druge funkcionere koje je upotrebio pa otpusio. Godine 1989, kad su se ustavne promene uspešno završile, u čemu sam imao značajnu ulogu, Milošević mi je, veoma zadovoljan, rekao da mogu da biram koju god budem želeo funkciju u Srbiji ili Jugoslaviji, da će mi uvek biti udovoljeno, dokle god želim da se bavim politikom. Iz njega je zračilo uverenje da raspolaže i da će uvek raspolagati političkom moći da to obezbedi, da će to uvek zavisiti samo od njega. Nije prošlo ni nekoliko godina, smenio me je grubo i bez ikakvog demokratskog postupka, sa svih političkih funkcija. Kad me je smenio, Milošević je naredio da me više nikada ne pozivaju na svečanosti, čak ni na proslave državnih praznika. Čak je sa snimaka svečanosti kada sam proglasio ustavne promene izbrisan moj lik (KOM - str. 51-52 teksta na engleskom, str. 46-47 teksta na b/h/s-u; razgovor broj 1, prvi deo str. 29; razgovor broj 3, str. 12-13).
151. Milošević i ja smo bili veoma bliski saradnici. Uvek sam ga uvažavao kao lidera, i nikada nisam imao ambicije da preuzmem njegovo mesto. Nisam se osećao podređen bez obzira na kakvoj sam političkoj funkciji bio. Bio mi je dostupan u svako doba. Mogao sam u četiri oka da mu se suprotstavljam, ali ne i javno, mada se jednom i to dogodilo. Ukoliko se u nečemu nismo slagali mogao sam da iznesem primedbu, ali nisam mogao ništa da promenim, ako on to ne prihvata. To je trajalo sve dotle dok je on imao strpljenja da tako samnom razgovara. Onda me je smenio. (Razgovor broj 1, prvi deo, str. 38, 40).
152. U odstranjivanju političkih protivnika i neistomišljenika bio je efikasan samo tamo gde je raspolagao glasačkom mašinom ili bulumentom partijskih poslušnika. Na drugim mestima samo je pravio konfliktne situacije, kojih verovatno ne bi bilo da je bio malo politički tolerantniji i da nije bio isključiv u ponašanju i nametanju stavova i odluka (KOM – str. 30 teksta na engleskom, str. 27 teksta na b/h/s-u; razgovor broj 1, prvi deo, str. 22, 27-28).
153. Krajem 1991. godine doneli smo odluku o odlasku u penziju generala i admirala kako bismo izvršili reformu Armije u skladu sa političkim viđenjem nove Jugoslavije. Tada je izvršena pažljiva analiza i postignuta potpuna saglasnost sa vojnim rukovodstvom. Postojala je "tehnologija" koja je prethodila donošenju te odluke. Kao i u slučaju odluke donete krajem prethodne godine, Kostić je stalno pravio neke spiskove za smenu i nastojao, u brojnim neformalnim kontaktima članova Predsedništva, da ih najavljuje i pribavlja saglasnost. Krajem prošle godine njegov poduži spisak uzeo je pod lupu Kadrijević, korigovao ga koliko je bilo moguće i lično se saglasio. (Dnevnik – 8. maj 1992.)

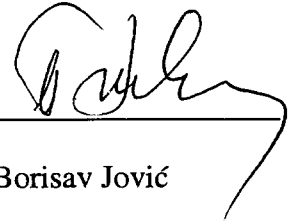
IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

154. U aprilu 1992, tokom drugog talasa penzionisanja, Kostić nije poštovao ranije korišćenu proceduru. Kostić je nekoliko puta pokušavao da pribavi moju saglasnost za smenu nove grupe generala, a ja, pošto sam bio veoma zauzet a nedovoljno informisan o tim ljudima, rekao sam mu da ne mogu da se složim ovako, na "blanko". Pošto sam morao da putujem u inostranstvo, ako mu se žuri, neka konsultuje Miloševića. Rekao sam mu da ću prihvatiti ono što Milošević prihvati. Ustav je propisivao da, u slučaju mog odsustva, Milošević preuzima moju funkciju. Isto tako, jedan od generala koji su otpušteni u tom drugom talasu penzionisanja bio je ministar odbrane Srbije Marko Negovanović. U ovom slučaju čak i da nisam bio odsutan, Kostić je morao da konsultuje Miloševića kako bi se videlo da li će to da ometa rad srpske Vlade. Međutim Kostić se nije konsultovao s Miloševićem i ovaj se razbesneo. Negovanović jeste ostao ministar i posle, ali kao civil. (Dnevnik – 8. maj 1992; razgovor broj 1, drugi deo, str. 22-24)
155. Kostić je ovu hajku na generale vodio pod uticajem Nedeljka Boškovića, penzionisanog pukovnika vojne obaveštajne službe. Bošković se nametnuo Kostiću da ga reaktivira, da ga unapredi u generala i da ga postavi za načelnika vojne obaveštajne službe. Sa tog položaja počeo je da se revanšistički ponaša prema vojnim kadrovima. Naravno, ima onih koje je trebalo smeniti, ali sve što se dešavalo i kako se dešavali nije bilo normalno. (Dnevnik – 8. maj 1992; razgovor broj 1, drugi deo, str. 22-24)
156. Milutin Kukanjac, komandant Druge vojne oblasti (Sarajevo), je razrešen dužnosti jer je načinio vojničke greške prilikom evakuacije vojske iz Sarajeva. Adžić je bio besan jer je rekao da je on lično odobravao svaki potez Kukanjca. Stoga je na Kukanjčevo mesto došao Života Panić, u okviru tog drugog talasa penzionisanja. (Dnevnik – 8. maj 1992; razgovor broj 2, traka 4, strana A, str 6-7)
157. Mnogi kažu da su Kosovo i Metohija označili početak Miloševića, a isto tako i kraj. Na neki način ta je simbolika činjenično tačna, iako je stvarno značenje takvih izjava problematično. Oni koji to naglašavaju, uglavnom misle da je počeo ozbiljno grešiti na Kosovu i Metohiji u 1987. i da je završio s takvim greškama koje su dovele do gubitka Kosova i Metohije.
158. Veliki hendikep Miloševićeve politike na Kosovu bilo je što skoro nijedan od predstavnika albanske nacionalne zajednice u protekloj deceniji nije bio u državnim strukturama, i što su srpski i ostali nealbanski građani dominirali u svim vladajućim strukturama Kosova i Metohije. Više od 10 godina nije se uspevao izvući iz zona privremenih rešenja i privremene vlade.
159. Danas se često naglašava da je raspad Jugoslavije veoma doprineo nazadovanju srpske privrede. Malo se govori o ulozi odluka koje je kreirao sam Milošević, da je i to ubrzalo i raspad Jugoslavije i unazadilo srpsku privredu (KOM – str. 26 teksta na engleskom, str. 58 teksta na b/h/s-u).

IZJAVA NA OSNOVU PRAVILA 89 (F)
BORISAV JOVIĆ

Potpisano u Hagu 16. Novembra 2003.

A handwritten signature in black ink, which appears to be "Borisav Jović", is written over a horizontal line. The signature is stylized and extends to the right of the line.

Borisav Jović